

De mini-samenleving

Samen leren leven

Duur
8 lessen

Doelgroep
groep 3

Vak
Burgerschap,
De Samenleving

Inhoud van de module

Het thema van de module is mini-samenleving. In deze module ontdekken de leerlingen wat een mini-samenleving is. Ze leren van welke mini-samenlevingen zij deel uitmaken. Dit zijn respectievelijk het gezin, de familie, vriendschap, de klas, de school en de buurt. Binnen iedere mini-samenleving zijn er andere leefregels en gewoontes. De leerlingen onderzoeken per samenleving welke dit zijn. Ze ontdekken dat er veel verschillen mogelijk zijn, maar ook dat er veel overeenkomsten zijn. Ook ontdekken zij wie de leiding heeft binnen een mini-samenleving en waarom het belangrijk is dat er leefregels zijn.

Tijdens de laatste les ontwerpen de leerlingen hun ideale schoolplein. Het is een schoolplein waar nooit ruzie is. Wat is er op dit schoolplein aanwezig? Welke leefregels en afspraken gelden er? Hoe worden die duidelijk gemaakt? Hoe wordt ervoor gezorgd dat er geen ruzie komt?

De rode draad in deze module is de verhaallijn van Sayid. Sayid is een jongen van 7 jaar oud. Hij zit in groep 3. Hij is in Nederland geboren. Zijn ouders komen uit Turkije. Iedere les neemt Sayid de leerlingen mee in een onderdeel van zijn leven.

Opzet van de module

1

Het onderwerp mini-samenleving wordt geïntroduceerd. De leerlingen leren het personage Sayid kennen die hen meeneemt in zijn leven. Tijdens de eerste les ontdekken de leerlingen van welke mini-samenlevingen zij zelf onderdeel uitmaken.

60 minuten

2

In deze les staat het eigen gezin centraal. Hoe ziet het gezin/de gezinnen van de leerlingen eruit? Ze onderzoeken welke overeenkomsten en verschillen er zijn tussen de gezinnen van klasgenoten en henzelf. Ook ontdekken ze hoe er voor elkaar gezorgd wordt in een gezin.

60 minuten

3

Buiten het gezin zijn er vaak meer mensen betrokken bij het leven van de leerlingen, namelijk de familie. Hoe ziet de familie van de leerlingen eruit? Is het een grote of kleine familie? Hoe zit dat bij klasgenoten? Tijdens deze les gaan de leerlingen op zoek naar antwoorden op de gestelde vragen.

60 minuten

4

Sinterklaas, verjaardagen, kerst, dit zijn feesten die vaak gevierd worden. Het zijn voorbeelden van gewoontes. Dingen die normaal zijn om te doen. De leerlingen denken na over de eigen gewoontes. Hebben andere leerlingen dezelfde of andere gewoontes? En is dat erg? Daarnaast ontdekken ze dat bij iedereen thuis andere leefregels kunnen gelden. Soms kan dit lastig zijn, zo ervaart Sayid. Bij hem thuis moeten de schoenen uit, bij zijn beste vrienden niet. Hoe gaat hij dit aan ze uitleggen? De leerlingen bedenken en ontwerpen in deze les een oplossing voor het probleem van Sayid.

60 minuten

5

Goede vrienden zijn fijn. Met vrienden maak je vaak plezier. Soms zijn er moeilijkere momenten in een vriendschap. Een vriend kan verdrietig zijn of boos. Wat doe je dan als je vrienden bent? De leerlingen bedenken voor verschillende situaties een oplossing en spelen dit uit in een rollenspel.

60 minuten

6

Een plek waar leerlingen vaak zijn is de school en dan met name de klas. Hier gelden andere regels dan thuis of op de voetbaltraining. Waarom is het belangrijk dat deze regels er zijn? Hoe kunnen ze zichtbaar worden gemaakt? Tijdens deze les denken de leerlingen na over deze vragen en ontwerpen ze een bord dat een regel of afspraak uit de klas zichtbaar moet maken.

60 minuten

7

Een andere mini-samenleving waar de leerlingen (vaak onbewust) deel van uitmaken, is de buurt. Een veilige, fijne en schone buurt is belangrijk. De leerlingen ontdekken waarom leefregels in een buurt belangrijk zijn en leren een aantal voorbeelden van leefregels kennen. Ze onderzoeken welke spullen wel en welke spullen niet thuishoren op straat. Ook ontdekken ze hoe ze zelf een steentje kunnen bijdragen aan een nette buurt.

60 minuten

Een schoolplein zonder ruzie? Kan dat? Tijdens de laatste les van de module ontwerpen de leerlingen in groepjes hun ideale schoolplein. Het is een schoolplein waar nooit ruzie is. Wat is er op dit schoolplein aanwezig? Hoe wordt ervoor gezorgd dat er geen ruzie komt? Welke leefregels zijn er nodig op zo'n schoolplein en hoe worden die duidelijk gemaakt? De leerlingen mogen zelf weten in welke vorm zij het schoolplein willen gieten. Dit kan een tekening zijn, maar ze mogen ook iets bouwen.

60 minuten

Leerdoelen

De leerlingen gaan leren:

1

- ☐ Ik weet wat een mini-samenleving is;
- ☐ Ik kan een aantal voorbeelden van mini-samenlevingen noemen;
- ☐ Ik weet dat er in elke mini-samenleving andere afspraken en leefregels zijn.

2

- ☐ Ik weet wat een gezin betekent;
- ☐ Ik kan uitleggen wie er bij mijn gezin hoort;
- ☐ Ik kan uitleggen dat niet alle gezinnen er hetzelfde uitzien;
- ☐ Ik kan uitleggen hoe je in een gezin voor elkaar kan zorgen;
- ☐ Ik kan uitleggen wie de leiding in het gezin heeft/hebben;

3

- ☐ Ik weet wat een familie betekent;
- ☐ Ik kan uitleggen wie er bij mijn familie horen;
- ☐ Ik kan uitleggen wat het verschil is tussen het gezin en de familie;
- ☐ Ik kan uitleggen hoe wij in de familie voor elkaar zorgen;
- ☐ Ik kan uitleggen wie de leiding in de familie heeft/hebben.

4

- ☐ Ik kan uitleggen welke leefregels en gewoontes er binnen mijn gezin/familie zijn;
- ☐ Ik kan uitleggen waarom het belangrijk is dat er leefregels zijn binnen het gezin/familie;
- ☐ Ik weet dat leefregels en gewoontes kunnen verschillen bij gezinnen/families.

5

- ☐ Ik weet wat vriendschap betekent;
- ☐ Ik kan uitleggen welke dingen er allemaal horen bij vriendschap;
- ☐ Ik kan mij verplaatsen in een ander;
- ☐ Ik kan uitleggen welke afspraken en leefregels er zijn binnen een vriendschap;
- ☐ Ik kan uitleggen waarom het belangrijk is dat er afspraken en leefregels zijn binnen een vriendschap.

6

- ☐ Ik kan uitleggen hoe ik zorg voor mijn eigen leefomgeving (klas en school);
- ☐ Ik weet waarom een fijne en veilige klas/school belangrijk is voor iedereen;
- ☐ Ik kan uitleggen wie de leiding in de klas/school heeft/hebben;
- ☐ Ik kan uitleggen welke afspraken en leefregels er zijn binnen de klas/school;
- ☐ Ik kan uitleggen waarom het belangrijk is dat er afspraken en leefregels zijn binnen de klas/school.

7

- ☐ Ik kan uitleggen hoe ik zorg voor mijn eigen leefomgeving (buurt);
- ☐ Ik weet waarom een fijne en veilige buurt belangrijk is voor iedereen;
- ☐ Ik kan uitleggen welke afspraken en leefregels er zijn binnen de buurt;
- ☐ Ik kan uitleggen waarom het belangrijk is dat er afspraken en leefregels zijn binnen de buurt;

- ☐ Ik kan uitleggen wie de leiding in de buurt heeft/hebben (de gemeente);
- ☐ Ik kan een oplossing ontwerpen;
- ☐ Ik kan mijn oplossing presenteren;

Aansluiting curriculum

Deze module sluit aan bij de volgende kerndoelen van het **SLO wereldoriëntatie**:

Kerndoel 34

De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

Kerndoel 35

De leerlingen leren zich redzaam te gedragen in sociaal opzicht, als verkeersdeelnemer en als consument.

Kerndoel 36

De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.

Kerndoel 37

De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

Kerndoel 47

De leerlingen leren de ruimtelijke inrichting van de eigen omgeving te vergelijken met die in omgevingen elders, in binnen- en buitenland, vanuit de perspectieven landschap, wonen, werken, bestuur, verkeer, recreatie, welvaart, cultuur en levensbeschouwing. In ieder geval wordt daarbij aandacht besteed aan twee lidstaten van de Europese Unie en twee landen die in 2004 lid werden, de Verenigde Staten en een land in Azië, Afrika en Zuid-Amerika.

Kerndoel 49

De leerlingen leren over de mondiale ruimtelijke spreiding van bevolkingsconcentraties en godsdiensten, van klimaten, energiebronnen en van natuurlandschappen zoals vulkanen, woestijnen, tropische regenwouden, hooggebergten en rivieren.

Deze module sluit aan bij de volgende kerndoelen van **taal**:

Kerndoel 1

De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie, mondeling of schriftelijk, gestructureerd weer te geven.

Kerndoel 2

De leerlingen leren zich naar vorm en inhoud uit te drukken bij het geven en vragen van informatie, het uitbrengen van verslag, het geven van uitleg, het instrueren en bij het discussiëren.

Kerndoel 3

De leerlingen leren informatie te beoordelen in discussies en in een gesprek dat informatief of opiniërend van karakter is en leren met argumenten te reageren.

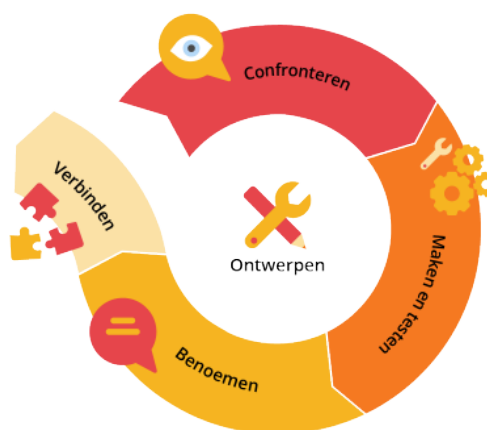
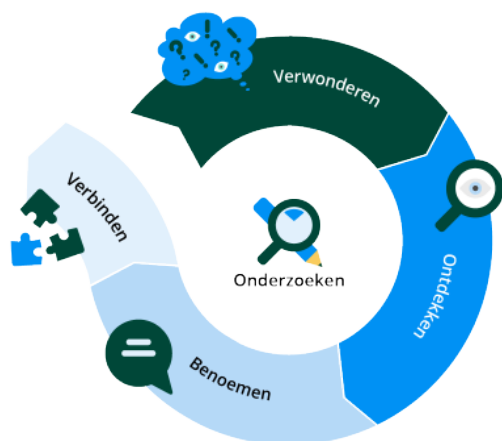
Kerndoel 12

De leerlingen verwerven een adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. Onder «woordenschat» vallen ook begrippen die het leerlingen mogelijk maken over taal te denken en te spreken.

Aansluiting OOL

Deze module sluit aan bij onderzoekend leren en ontwerpend leren. De volgende fases komen aan bod:

Onderzoekend leren:

Verwonderen:
de leerling...

- Signaleert opvallende kenmerken, onderdelen of gedragingen van onderzoeksoBJECTEN met alle zintuigen
- Herkent het verschil tussen onderzoeksoBJECTEN
- Exploreert meer associatief en vanuit fantasie
- Verwoord hardop wat wordt waargenomen

Ontdekken:
de leerling...

- Doet aannames en/of voorspellingen
- Voert delen van het onderzoek (of experiment) zelf uit, onder toezicht van de leerkracht

Benoemen:
de leerling...

- Brengt resultaten die bij elkaar passen met elkaar in verband
- Komt samen met de leerkracht tot een conclusie
- Vertelt in eigen woorden waarnemingen aan leraar en klasgenoten
- Geeft het onderzoek in kleine werkvormen (weetjesblad, collage) weer

Verdiepen en verbreden:
de leerling...

- Herkent en verwoord vergelijkbare situaties in andere contexten

Ontwerpend leren:

Confrontatie:
de leerling...

- Exploreert associatief en vanuit fantasie
- Komt met een antwoord als oplossing op de ontwerp vraag

Maken en testen:
de leerling...

- Tekent de ontwerp oplossing met veel fantasie
- Maakt een product met fantasiedetails
- Versiert het product naar eigen inzicht

Benoemen:
de leerling...

- Vertelt wat hij heeft gemaakt, waarvoor het dient en hoe het werkt

Benodigheden

1

- ☐ Per leerling: de JWC-map
- ☐ Per leerling: werkblad 1 (geperforeerd) + een grijs potlood
- ☐ Per groepje: kleurpotloden
- ☐ Het "vraag maar raak" papier (groot leeg A1 of A2 vel papier, op een centrale plek in de klas)

2

- ☐ Per leerling: werkblad 2 en werkblad 2a (geperforeerd). Er kan ook gekozen worden voor de differentiatieopdracht. Dan zijn deze werkbladen niet nodig.
- ☐ Per groepje: kleurpotloden, lijm en scharen

3

- ☐ Per leerling: werkblad 2b (geperforeerd)
- ☐ Per groepje: kleurpotloden

4

- ☐ Per leerling: werkblad 3 + een grijs potlood

5

- ☐ Per leerling: werkblad 4 (geperforeerd)
- ☐ Per groepje: kleurpotloden

6

- ☐ Per groepje: in ieder geval scharen, lijm, plakband, verf, verfwasten, gekleurd karton

7

- ☐ Per leerling: werkblad 5 (geperforeerd)
- ☐ Per groepje: kleurpotloden

8

- ☐ Per groepje: in ieder geval scharen, lijm, plakband, verf, verfwasten, gekleurd karton
- ☐ Per groepje: kleurpotloden en een groot vel papier (A3- of A2-formaat)

Voorbereiding

Bij deze module is er geen extra voorbereiding nodig.

Woordenschatlijst

Hieronder is de woordenlijst behorende bij thema de mini-samenleving te vinden. Achter ieder woord is de uitleg in leerlingentaal te vinden.

De mini-samenleving

het woord mini-samenleving bestaat uit drie woorden. Mini betekent klein. Samen betekent dat je met meer mensen bent. Leven betekent dat je er bent en dingen kunt doen, zoals rekenen, zwemmen en spelen. Het samen leven binnen een kleine groep mensen is een mini-samenleving. Voorbeelden zijn thuis, school, training en zwembad.

Het gezin

het gezin bestaat uit de mensen waar ik mee samen leef en in een huis woon. Dit kan op meerdere plekken zijn. Je kunt meerdere gezinnen hebben.

De familie

de familie bestaat uit meer mensen dan het gezin. Hier horen bijvoorbeeld opa's, oma's, tantes, ooms, neefjes en nichtjes ook bij.

De leefregel

dit zijn regels waar iedereen zich aan moet houden. Ze geven aan hoe je moet denken of doen. Ze helpen om het juiste te doen. Voorbeelden van leefregels zijn: op tijd komen op school, mensen groeten, je mond leegeten voordat je gaat praten, je handen wassen nadat je op de wc bent geweest.

De gewoonte

in het woord gewoonte zit het woord gewoon. Dit betekent normaal. Een gewoonte is iets wat je gewend bent om te doen, wat normaal voor je is. Een voorbeeld is het vieren van een verjaardag of Sinterklaas.

De vriendschap

een vriendschap kun je met één of meer andere mensen hebben. In een vriendschap speel, lach en zorg je voor elkaar. Soms is er ruzie. Vrienden maken het weer goed.

De buurt

een buurt is een deel van een stad of dorp. Het bestaat uit huizen die dichtbij elkaar staan. Mensen uit dezelfde buurt delen soms dingen, zoals een voetbalveld of speelplein.

De gemeente

de gemeente is de baas over de dingen die in een buurt gebeuren. Ze bepalen wat er gebouwd wordt en waar, zoals een zwembad of een bioscoop. Ook bepalen ze wanneer een winkel of zwembad open mag zijn.

Lees- en kijktips

Leestips voor de leerkracht

- Les 7: de wijkhelden: <https://www.wijk-helden.nl/>

Leestips voor de klas

- Les 2 & 3: Elisdenda Roca – Eén grote familie
- Les 2 & 3: Yvonne de Vries – Hier zijn Ari en Loek
- Les 5: Eoin Colger – een vriendje voor altijd
- Les 5: Rian Visser & Lars Deltrapt – Blitz!
- Les 5: Mia Nilsson – Hugo zet de boel op stellen
- Les 5: Mia Nisson – Hugo een vreselijk eng beest?
- Les 5: David Vlietstra & Renske de kinkelder – Leren lezen met kip & muis
- Les 5: Marianne Busser & Ron Schröder – opa en oma oelewapper en de geheime vrienden
- Les 5: Julia Boehme – vrolijke vriendenverhalen
- Les 7: Judith Koppens & Andy Engel – Klimaatjes-afval in de bak
- Cassie Mayer – boekenserie samen leven (beleefd zijn, verantwoordelijk voelen, regels zijn regels, leider zijn, eerlijk zijn)
- Kristin Roskifte – iedereen telt (kijk-zoek-telboek)

Kijktips voor de klas

- Les 2: Huisje boompje beestje – ik woon bij mama
- Les 3: Huisje boompje beestje – ik en jij
- Les 4: Huisje boompje beestje – zo zijn onze manieren
- Les 5: Huisje boompje beestje – vriendschap
- Les 5: Huisje boompje beestje – zelfvertrouwen
- Les 7: Nieuws uit de natuur – zorgen voor de natuur
- Les 7: Huisje boompje beestje – je eigen buurt

1 De mini-samenleving

Vorbereiding

- ☐ Per leerling: JWC-map, werkblad 1 en een grijs potlood
- ☐ Per groepje: genoeg kleurpotloden
- ☐ Bijlage les 1
- ☐ Vraag maar Raak vel ophangen

Taalinstructie

Denkstappen **de mini-samenleving**:

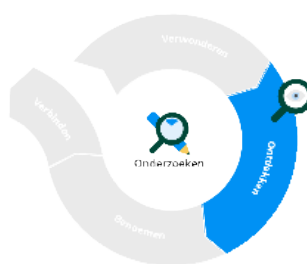
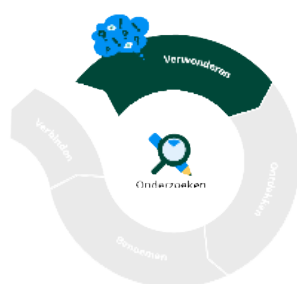
1. Het woord **mini-samenleving** bestaat uit drie woorden: **mini**, **samen** en **leven**.
2. In een **mini-samenleving** gelden **afspraken en regels**.
3. Soms zijn de **afspraken en regels hetzelfde**, soms zijn ze **anders**.

Fase OOL: Verwonderen, ontdekken en benoemen (1)

In deze les maken de leerlingen kennis met het thema mini-samenleving. Ze leren het personage Sayid kennen. Een jongen van 7 jaar die in groep 3 zit. Zijn beste vrienden zijn Daan en Nienke. Tijdens de module neemt Sayid de leerlingen mee in zijn leven en het leven van zijn vrienden. Vandaag leren de leerlingen over de plekken waar Sayid vaak is, wie daar zijn en welke regels en afspraken daar gelden. De leerdoelen voor de leerling zijn:

- Ik weet wat een mini-samenleving is;
- Ik kan een aantal voorbeelden van mini-samenlevingen noemen;
- Ik weet dat er in elke mini-samenleving andere afspraken en leefregels zijn;
- Ik kan opvallende kenmerken, onderdelen of gedragingen van concrete onderzoeksobjecten met alle zintuigen signaleren.
- Ik kan vooral verschillen tussen onderzoeksobjecten signaleren;
- Ik kan het onderzoeken zonder vooropgezet plan starten;
- Ik kan delen van het onderzoeken (of experiment) zelf uitvoeren, onder toezicht van de leerkracht;
- Ik kan vertellen wat ik gezien of ontdekt heb en met hulp van de leerkracht vertellen over de resultaten van het onderzoek;
- Ik kan delen van het onderzoek (of experiment) zelf uitvoeren, onder toezicht van de leerkracht;
- Ik kan samen met de leerkracht tot een conclusie komen;

Inhoud les

Per dia wordt toegelicht wat je als leerkracht kunt vertellen, wat de leerlingen doen en eventueel extra achtergrondinformatie.

Toelichting

Start (30 min.)

Vertel dat de leerlingen vandaag kennis gaan maken met het nieuwe thema **mini-samenleving**. In het woord mini-samenleving zitten 3 woorden verstopt. Weten de kinderen welke drie?

Bespreek de volgende 3 woorden:

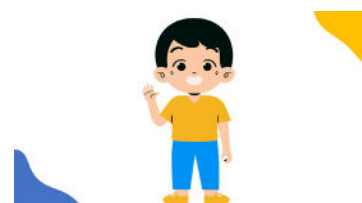
- Wat is **mini** (klein)?
- Wat is **samen** (meerdere mensen)?
- Wat is **leven** (op deze aarde zijn, kunnen zwemmen, tekenen, naar de winkel gaan)?

Leg uit dat je op heel veel plekken samen kunt leven, zoals op school, thuis, in het land en in de wereld. In de wereld leven we met heel veel mensen samen. Maar in de klas en thuis leven we samen met maar een kleine groep mensen. Dat is een **mini-samenleving**. Vandaag leren de leerlingen verschillende mini-samenlevingen kennen en onderzoeken bij welke mini-samenleving ze zelf horen.

Dia

Vertel dat alle lessen gestart wordt met een verhaal. De verhalen gaan over Sayid. Hij is geboren in Nederland en is 6 jaar oud. Zijn ouders zijn geboren in Turkije en naar Nederland verhuisd. Hij vertelt over de dingen die hij op een dag meemaakt, bijvoorbeeld thuis en op school.

Lees het bijbehorende verhaal van Sayid voor (bijlage 1). Klik per alinea door naar de volgende slide.

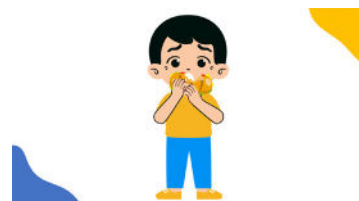

Toelichting

Stel vervolgens de volgende vragen:

- Met wie leeft Sayid samen in huis? (Papa, mama, broer, zusje)
- Wie zijn de beste vrienden van Sayid? (Daan en Nienke)
- Sayid heeft een drukke dag. Waar moet hij allemaal heen? (School, zwemles, voetbaltraining)
- Zijn de regels en afspraken overal hetzelfde? (Nee, deze zijn anders)

Dia

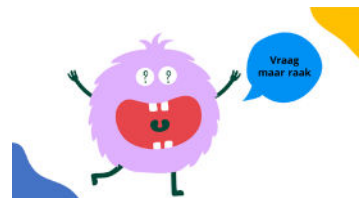
Leg uit dat al deze groepen mensen allemaal mini-samenlevingen zijn. Bij iedere mini-samenleving zijn er weer andere regels en afspraken belangrijk.

- De papa, mama, broer, zusje en Sayid leven samen in huis. Dat is een mini-samenleving.
- Sayid speelt vaak met Daan en Nienke. Dat is een mini-samenleving.
- De juf en kinderen bij de zwemles zijn samen een mini-samenleving.
- De trainer en het team bij de voetbal zijn samen een mini-samenleving.
- De klas en school zijn ook voorbeelden van mini-samenlevingen.

Vraag maar raak

Introduceer de **vraag maar raak**. Dit is de eerste keer dat de vraag-maar-raak gebruikt wordt. Het vraag maar raak moment (max. 5 minuten) is bedoeld om leerlingen uit te nodigen om alle vragen te stellen waar ze antwoord op willen hebben. Leg uit dat vragen stellen nodig is wanneer je iets nieuws wilt leren. Alle vragen zijn goed. Er zijn geen foute vragen. Leg uit dat er iedere les weer twee of drie vragen worden toegevoegd.

Vraag wie er een vraag heeft naar aanleiding van het verhaal. Kies twee of drie vragen uit. Schrijf deze groot op en hang ze op een plek in de klas. Kijk of je tijdens deze les al een vraag kunt beantwoorden, maar stimuleer leerlingen om ook thuis op zoek te gaan naar het antwoord op de vragen.

Tip:

Leven er te veel vragen? Laat de leerlingen in hun groepje overleggen en één vraag uitkiezen. Drie vragen uitkiezen door middel van loting kan ook. Zijn er te weinig vragen? Geef het goede voorbeeld en schrijf twee vragen op.

Voorbeelden:

- Is de klas ook een mini-samenleving?
- Waarom zijn regels en afspraken belangrijk?

Achtergrondinformatie leerkracht

Het **vraag maar raak** moment is bedoeld om te oefenen met het stellen van vragen en de leerlingen de kans te geven om hun vragen een plek te geven. Tijdens de lessen OOL wordt de nieuwsgierigheid van leerlingen gewekt en het **vraag maar raak** moment speelt hierop in. De vraag maar raak duurt 5 minuten en zit bij deze module na de start van de les. Als er antwoorden op vragen gevonden zijn, kan hier natuurlijk ook op een ander moment aandacht voor zijn. Te denken valt aan het begin van een lesdag, in een pauze, tijdens een les die aansluit op het onderwerp of aan het begin van de Junior Wereld Campus les.

Wees als leerkracht zelf nieuwsgierig naar het antwoord op de vragen van leerlingen en geef zelf het goede voorbeeld. Stel zelf ook vragen waar je het antwoord op wilt weten. Help leerlingen hun vragen zo te formuleren dat er antwoord op gevonden kan worden. Komen er ook vragen die niet direct met het thema te maken hebben? Maak daar dan ook ruimte voor (bijvoorbeeld een apart hoekje van het Vraag maar Raak vel of op een tweede vragenvel aan de muur).

Buig een of meer vragen van leerlingen om tot onderzoekbare vragen. Besteed buiten de lessen om ook aandacht aan de vragen. Noem ze nog eens op en vraag wie het antwoord al gevonden heeft. Dit stimuleert de leerlingen om zelf ook op zoek te gaan naar het antwoord. De leerlingen kunnen de vragen die zijn opgehangen nog niet lezen, maar doordat ze zichtbaar zijn, denken ze er wel aan.

Toelichting

Kern (20 min.)

Leerlingactiviteit: In welke mini-samenlevingen leef jij? (20 min.)

1. Deel werkblad 1 uit en zorg dat iedere leerling een grijs potlood heeft en ieder groepje genoeg kleurpotloden.
2. Vertel dat de leerlingen in ieder vakje een eigen mini-samenleving mogen schetsen. Waar zijn ze vaak met andere mensen samen? Niet in ieder vakje hoeft iets getekend te worden. Leg uit dat het een tekening met mensen mag zijn, maar iets anders wat duidelijk maakt wat het is, is ook goed. Geef het voorbeeld van voetbaltraining. In het vakje kun je kinderen tekenen die aan het voetballen zijn, maar een tekening van een voetbal is ook goed.
3. Klaar met het tekenen binnen de vakjes? Dan mogen de kinderen hun tekeningen inkleuren.
4. Bespreek na 10-15 minuten welke mini-maatschappijen de leerlingen getekend hebben: Laat een leerling een mini-samenleving benoemen die hij getekend heeft, bijvoorbeeld voetbaltraining. Leerlingen die dit ook hebben, gaan staan. Er zullen leerlingen zijn die wel in de mini-samenleving leven, maar vergeten zijn het te tekenen. Die mogen alsnog gaan staan. Bespreek waar veel overlap is en waar minder.

Tip:

Doe als leerkracht ook mee met deze opdracht. Zo zien de leerlingen dat er overlap is tussen de mini-samenlevingen van henzelf met jou als leerkracht. In plaats van tekenen, kun je als leerkracht de woorden opschrijven van de mini-samenlevingen. Zo houd je voldoende tijd om leerlingen te helpen die hulp nodig hebben.

Tip:

Heb je zelf meegedaan met de opdracht? Doe de eerste dan voor. Geef aan dat jij zelf als leerkracht in de mini-samenleving van de klas leeft. Alle leerlingen die dit ook hebben getekend, gaan staan. Vervolgens gaan alle leerlingen staan, ook de leerlingen die dit niet hebben getekend.

Dia

Werkblad 1

In welke mini-samenlevingen leef jij?

Naam:

Datum:

Toelichting

Afsluiting (10 min.)

Deel de JWC-map uit. Leg uit dat ze dit schooljaar alle werkbladen van alle thema's gaan verzamelen. De leerlingen stoppen werkblad 1 in hun JWC-map.

Stel de volgende vragen:

- Wat is een mini-samenleving?
- Kun je een aantal voorbeelden van mini-samenlevingen noemen?
- Zijn afspraken en regels in elke mini-samenleving hetzelfde?

Leg uit dat de komende lessen veel mini-samenlevingen bekeken worden. Hoe zien ze eruit en welke afspraken en regels zijn er. De volgende les gaat over het gezin.

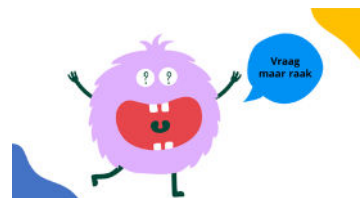

Vraag maar raak

Sluit af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er al vragen uit deze les beantwoord kunnen worden. De andere vragen worden meegenomen naar de volgende les(sen).

Introduceer de materialenbak. Geef aan dat de leerlingen in deze bak kosteloos materiaal gaan verzamelen. Dit zijn materialen die thuis in de prullenbak zouden belanden. Te denken valt aan: lege pakken drinken, boterbakjes, rietjes, dopjes, potjes, wc-rollen, kurken, doosjes. Verpakkingsmaterialen (plastics, karton, etc).

Dia

1

Les 1: bijlage 1

Toelichting

Verhaal 1: De dinsdag van Sayid

Als Sayid wakker wordt, denkt hij na over de dag die gaat komen. Hij denkt dat het vandaag dinsdag is. Dat is vaak een drukke dag voor Sayid. Eerst maar aankleden en ontbijten. Als hij beneden komt staat het ontbijt al klaar op tafel. Ze ontbijten altijd samen met iedereen uit het gezin. Zijn vader, moeder, broer, zusje en Sayid zelf. Sayid vindt dat erg gezellig. Zijn vader en zusje zitten al aan tafel. Zijn broer heeft altijd wat moeite met uit bed komen. Zijn moeder is hem gaan halen. Vijf minuten later is iedereen zover en kunnen ze beginnen.

Dia

"Mama, vandaag is het toch dinsdag?", vraagt Sayid terwijl hij een broodje met pindakaas smeert. Zijn moeder knikt. "Dan moet ik toch naar zwembles?" Hij wist het niet meer zeker. "Dat klopt", antwoordt zijn moeder, "na schooltijd fietsen we meteen door naar het zwembad, dus niet vergeten". Zijn broer en zusje moeten dan altijd mee. Die vinden het altijd maar warm in het zwembad, maar mogen nog niet alleen thuisblijven. Sayid eet zijn broodje pindakaas. "Mama, vanavond heb ik toch ook voetbaltraining?". Zijn moeder knikt. "We gaan vroeg eten, zodat je op tijd bent. Papa brengt jou en haalt jou ook weer op".

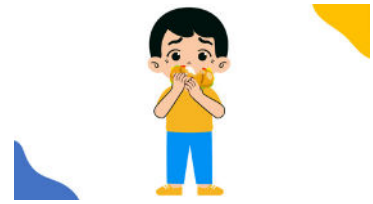
Sayid denkt na over de zwembles en voetbaltraining. Tijdens de zwembles mag hij geen zwembandjes dragen. Dat vond hij de eerste keer best spannend. Ook is de juf best streng. Als je te laat komt, moet je eerst even aan de kant wachten. En als je iets niet durft, moet je het toch een keer proberen. Zijn beste vrienden, Daan en Nienke, zitten ook op zwembles. Daan heeft diploma A net gehaald, dus zit nu niet meer bij hem in de groep. Nienke nog wel. Zij vindt de juf helemaal niet streng, maar juist lief. Bij de voetbal vindt hij het veel leuker. Zijn trainer is niet streng. Als hij komt, geeft hij je een high-five en aan het eind nog een keer. Hij zegt dan altijd dat hij blij is dat Sayid er weer is. Hij gaat met veel plezier naar de training. Als de trainer iets zegt, is de hele groep stil. Dat moet ook van de trainer. Hij wil zeker weten dat iedereen snapt wat ze moeten doen. Daan zit bij hem in het team. Samen hebben ze altijd veel lol.

Toelichting

"Sayid, eet je gauw je brood op?" vraagt zijn moeder, "we fietsen zo naar school". Sayid schrikt. Hij was zo in gedachten, dat hij was vergeten zijn broodje op te eten. Snel eet hij zijn broodje pindakaas op. Hij pakt zijn tas en loopt naar zijn fiets. Hij glimlacht. "Het wordt een drukke, maar leuke dag", denkt hij.

Dia

2 Het gezin

Vorbereiding

- ☐ Per leerling: werkblad 2 en 2a
- ☐ Per groepje: kleurpotloden, lijm en scharen
- ☐ Bijlage les 2

Taalinstructie

Denkstappen **het gezin**:

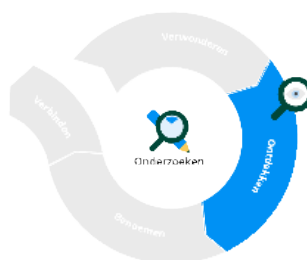
1. **Het gezin** is een **mini-samenleving**.
2. **Als** je in een **gezin** samenleeft, **dan zorg** je **voor elkaar**.
3. In **het gezin** zijn er **afspraken en leefregels**.
4. Ieder **gezin** heeft zijn eigen **afspraken en leefregels**.

Fase OOL: Verwonderen, ontdekken & benoemen (2)

In deze les ontdekken de leerlingen dat er verschillende gezinssamenstellingen zijn. Sayid heeft een traditioneel gezin met een vader, moeder, zusje en broer. De gezinnen van Daan en Nienke zien er anders uit. Hoe ziet hun eigen gezin eruit? Wat zijn de overeenkomsten en verschillen met andere kinderen uit de klas? De leerdoelen voor de leerling zijn:

- Ik weet wat een gezin betekent;
- Ik kan uitleggen wie er bij mijn gezin hoort;
- Ik kan uitleggen dat niet alle gezinnen hetzelfde eruitzien;
- Ik kan uitleggen hoe je in een gezin voor elkaar kan zorgen;
- Ik kan uitleggen wie de leiding in het gezin heeft/hebben;
- Ik kan opvallende kenmerken, onderdelen of gedragingen van concrete onderzoeksobjecten met alle zintuigen signaleren;
- Ik kan vooral verschillen tussen onderzoeksobjecten signaleren;
- Ik kan delen van het onderzoek (of experiment) zelf uitvoeren, onder toezicht van de leerkracht;
- Ik kan vertellen wat ik gezien heb en met hulp van de leerkracht vertellen over de resultaten van het onderzoek;
- Ik kan resultaten die bij elkaar passen met elkaar in verband brengen;
- Ik kan samen met de leerkracht tot een conclusie komen;
- Ik kan in eigen woorden waarnemingen aan leraar en klasgenoten vertellen.

Inhoud les

Per dia wordt toegelicht wat je als leerkracht kunt vertellen, wat de leerlingen doen en eventueel extra achtergrondinformatie.

Toelichting

Start (20 min.)

Kijk gezamenlijk terug naar de vorige les. Wat hebben ze ontdekt? Een mini-samenleving is waar meer mensen samenleven. Voorbeelden zijn op school, in de klas, thuis en bij de sportclub. Bij elke mini-samenleving zijn de afspraken en regels anders.

Vandaag onderzoeken de leerlingen de mini-samenleving bij hen thuis. Dit is het gezin.

Dia

Vertel dat ook deze les begint met een verhaal over Sayid.

Lees het bijbehorende verhaal van Sayid voor (bijlage 2). Klik per alinea door naar de volgende slide.

Stel vervolgens de volgende vragen:

- Sayid heeft het over zijn gezin. Wat is dat, een gezin? (de mensen waar je in een huis mee samen woont)
- Hoe ziet het gezin van Sayid eruit?
- Hoe ziet het gezin van Daan eruit?
- Wat is hetzelfde en wat is anders bij de gezinnen?

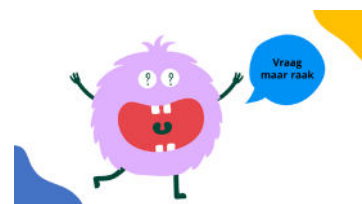

Achtergrondinformatie leerkracht

In de volgende les staat het begrip familie centraal. Dan wordt het gezin uitgebreid met opa's, oma's, etc. In sommige culturen horen, behalve de mensen waarmee je samenwoont, nog meer mensen bij het gezin. Wanneer deze personen echt tot het gezin gerekend worden, krijgen deze uiteraard een plek binnen de leerlingactiviteit van deze les.

Vraag maar raak

Sluit het verhaal af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er nog een vraag beantwoord kan worden van de vorige les. Heeft iemand thuis onderzoek gedaan? Reageer enthousiast als dit zo is.

Vraag of iemand een nieuwe vraag heeft na dit verhaal. Schrijf twee of drie vragen op en hang deze op in de klas.

Tip:

Leven er te veel vragen? Laat de leerlingen in hun groepje overleggen en één vraag uitkiezen. Drie vragen uitkiezen door middel van loting kan ook. Zijn er te weinig vragen? Geef het goede voorbeeld en schrijf twee vragen op.

Voorbeelden:

- Wat zijn de verschillen in een groot en klein gezin?
- Horen dieren ook bij het gezin?
- Welke regels gelden er binnen het gezin?

Kern (30 min.)

Leerlingactiviteit: gezinsopstelling in groepjes (25 min.)

1. Verdeel de klas in groepen van 6-8 leerlingen.
2. Leg uit dat de leerlingen om de beurt hun gezin mogen samenstellen binnen deze groepjes. De andere leerlingen spelen dan iemand uit het gezin.
3. Ze mogen hun gezin ook gaan naspelen. Hoe doet hun moeder? Hun vader? Of een broertje of zusje?
4. Geef zelf een voorbeeld. Stel je eigen gezin samen door de leerlingen uit de klas een rol te geven van iemand uit het eigen gezin.
5. Bespreek na 15 minuten de volgende vragen:
 - wat is hetzelfde bij de gezinnen?
 - is er ook iets anders?
6. Laat een aantal leerlingen iets vertellen over welke overeenkomsten en verschillen ze gevonden hebben.

Toelichting

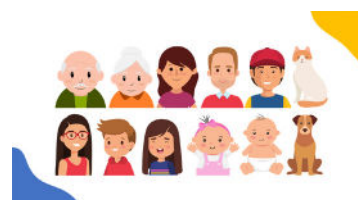
Dia

Tip:

Loop als leerkracht rond om de leerlingen te begeleiden bij het naspelen. Speel bij ieder groepje zelf even mee.

Leerlingactiviteit: Hoe ziet jouw gezin eruit? (20 min.)

1. Deel werkblad 2 uit en zorg dat ieder groepje genoeg kleurpotloden heeft.
2. Leg uit dat de leerlingen hun eigen gezin gaan tekenen of plakken. Ze mogen zelf een keuze maken. Als ze het gezin gaan tekenen, tekenen ze iedereen waarmee ze samen in een huis wonen in het grote vak. Als ze op twee plekken wonen, kunnen ze het vak op de achterkant ook gebruiken. Als ze het gezin gaan plakken, krijgen ze een extra werkblad. Daar kunnen ze tekeningen van mensen uitknippen en plakken in het grote vak.
3. Deel werkblad 2a uit aan de leerlingen die hun gezin willen knippen. Er zijn ook lege vakken. Daar kunnen de leerlingen de personen in tekenen die niet op de plaatjes staan.
4. Klaar? Dan mogen de leerlingen de tekening (verder) inkleuren.
5. Laat de leerlingen na 10 minuten het volgende bespreken in hun groepje:
 - wat is hetzelfde bij de gezinnen?
 - is er ook iets anders?
6. Laat een aantal leerlingen iets vertellen over welke overeenkomsten en verschillen ze gevonden hebben.

Herinner de leerlingen aan het verhaal van Sayid. Bij hem thuis moet je blijven zitten aan tafel totdat iedereen is uitgegeten. Stel de volgende vragen:

- Wie bepaalt de regels bij Sayid thuis? (papa en mama)
- Is het belangrijk dat er regels zijn? Waarom?
- Hoe gaat dat bij jullie thuis? Eet je aan tafel of op de bank? Moet je blijven zitten totdat iedereen klaar is of hoeft dat niet?

Toelichting

Herinner de leerlingen aan een ander deel van het verhaal van Sayid. Sayid was verdrietig. Zijn moeder heeft hem getroost. Ze heeft voor hem gezorgd. Daarna was hij niet verdrietig meer.

Stel de volgende vragen:

- Wat betekent dat eigenlijk: voor elkaar zorgen?
- Hoe zorgen jouw vader en moeder voor jou?
- Hoe zorg jij voor anderen in jouw gezin?

De conclusie van het gesprek moet zijn dat je op verschillende manieren voor elkaar kunt zorgen.

Voorbeelden:

- Je ouders zorgen ervoor dat je eten en drinken hebt;
- Elkaar troosten als iemand verdrietig is;
- Helpen met afruimen van de tafel;
- Helpen met het uitlaten van de hond;

Dia

Afsluiting (10 min.)

De leerlingen stoppen werkblad 2 in hun JWC-map.

Stel de volgende vragen:

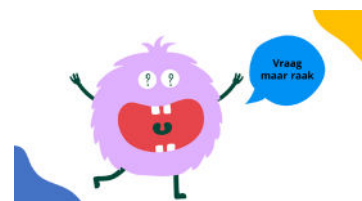
- Wat is het gezin?
- Is ieder gezin hetzelfde?
- Wie bepalen er dingen in het gezin?
- Hoe kun je voor elkaar zorgen in het gezin?

Leg uit dat de komende les over de familie gaat.

Vraag maar raak

Sluit af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er al vragen uit deze les beantwoord kunnen worden. De andere vragen worden meegenomen naar de volgende les(sen).

Herinner de leerlingen aan het vullen van de materialenbak.

2

Les 2: bijlage 2

Toelichting

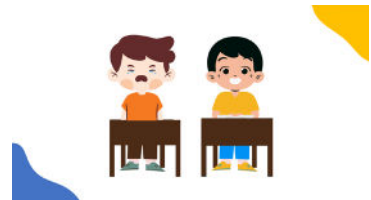
Verhaal 2: Het gezin van Sayid

Sayid ligt in bed, maar kan niet slapen. Zijn papa en mama waren vandaag een beetje boos op elkaar. De afspraak bij hen thuis is dat je aan tafel blijft zitten totdat iedereen klaar is met eten. Nu moest papa nog wat voor zijn werk doen en was opgestaan. Daar was zijn moeder boos om geworden. Sayid voelt zich verdrietig. Hij vindt het niet fijn als zijn ouders boos op elkaar zijn. Hij moet denken aan Daan.

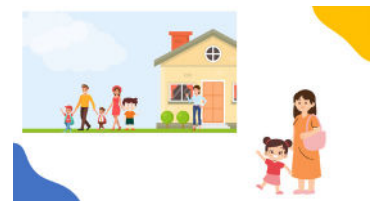
Dia

Toen hij op een dag de klas in kwam lopen zag hij zijn beste vriend Daan verdrietig aan zijn tafel zitten. Hij was naar hem toe gelopen en had gevraagd wat er aan de hand was. Daan begon te huilen. Sayid schrok ervan, want hij had hem nog niet eerder zo verdrietig gezien. Daan vertelde dat zijn ouders gingen scheiden. Zijn ouders vonden elkaar nog wel lief, maar waren niet meer verliefd, hadden ze aan Daan verteld. Zijn papa gaat nu ergens anders wonen had hij verteld. De juf had ook gezien dat Daan verdrietig was. Ze kwam naar hem toe en nam Daan even mee naar de gang. Toen hij terugkwam, keek Daan gelukkig een stuk blijer.

De vader van Daan en zijn broertje Lenn woont nu samen met iemand anders. Daan noemt haar zijn bonusmama. Hij heeft ook een bonusbroertje van 5 die hij heel lief vindt. Soms woont hij bij zijn papa. Soms bij zijn mama. Sayid heeft ook een beste vriendin, Nienke. Nienke woont alleen bij haar mama. Sayid denkt na over zijn eigen gezin. Hij woont bij zijn papa, mama, zijn broer Mehmet van 9 en zijn zusje Elif van 4. Stel nou dat zijn papa en mama ook gaan scheiden? Waar gaat hij dan wonen?

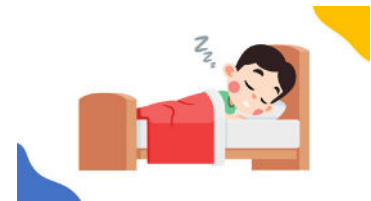

Toelichting

Op dat moment wordt er op zijn deur geklopt. Het is zijn moeder. Ze komt bij hem zitten en wil hem nog een avondkus geven. Dan ziet ze dat Sayid huilt. "Wat is er aan de hand lieve jongen?" vraagt ze. "Gaan jullie scheiden mama?" vraagt Sayid snikkend. "Nee, natuurlijk niet" reageert zijn moeder verbaasd. "Waarom denk je dat?". "Nou, jullie waren boos op elkaar omdat papa al opstond van tafel toen nog niet iedereen klaar was met eten", zegt Sayid. Zijn moeder glimlacht en zegt: "Mensen zijn soms boos op elkaar, dat hoort erbij. Maar maken het ook vaak weer goed. Dat is bij papa en mij ook zo". Sayid denkt hierover na. "Maar, waarom hebben de papa en mama van Daan het dan niet goed gemaakt?" vraagt hij. Zijn moeder legt uit dat het soms niet lukt om het goed te maken. Dat grote mensen soms scheiden en dat niemand hier iets aan kan doen. "Maar jullie gaan dus niet scheiden?" vraagt hij voor de zekerheid nog een keer. "Nee, wees maar niet bezorgd", antwoord zijn moeder en Sayid gelooft haar.

"Nu is het tijd om te gaan slapen", zegt zijn moeder. "Morgen moet je er weer vroeg uit voor school". Ze geeft hem een knuffel en kus en loopt dan de kamer uit. 5 minuten later ligt Sayid heerlijk te dromen.

Dia

De familie

Voorbereiding

- ☐ Per leerling: werkblad 2 en 2b
- ☐ Per groepje: kleurpotloden, lijm en scharen
- ☐ Bijlage les 3

Taalinstructie

Denkstappen **de familie**:

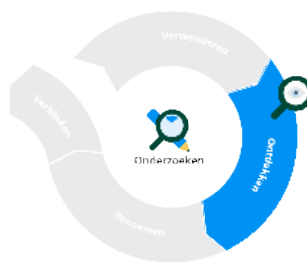
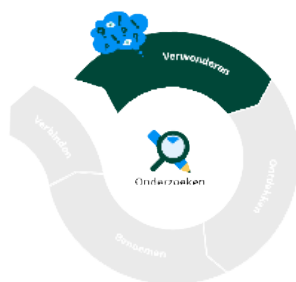
1. **De familie** is een mini-samenleving;
2. **Een familie** bestaat uit **meer** mensen **dan** een **gezin**.
3. **Als** je **familie** bent **dan zorg** je **voor elkaar**.

Fase OOL: Verwonderen, ontdekken en benoemen (1)

In deze les gaat het over de familie. Sayid is jarig en de hele familie komt op bezoek. De leerlingen leren wie er allemaal bij zijn familie horen. Ze onderzoeken hoe hun eigen familie eruitziet en wat de overeenkomsten en verschillen zijn met de families van de andere kinderen uit de klas. Hierbij leren ze:

- Ik weet wat een familie betekent;
- Ik kan uitleggen wie er bij mijn familie horen;
- Ik kan uitleggen wat het verschil is tussen het gezin en de familie;
- Ik kan uitleggen hoe wij in de familie voor elkaar zorgen;
- Ik kan uitleggen wie de leiding in de familie heeft / hebben;
- Ik kan opvallende kenmerken, onderdelen of gedragingen van concrete onderzoeksobjecten met alle zintuigen signaleren.
- Ik kan vooral verschillen tussen onderzoeksobjecten signaleren;
- Ik kan het onderzoeken zonder vooropgezet plan starten;
- Ik kan samen met de leerkracht tot een conclusie komen;

Inhoud les

Per dia wordt toegelicht wat je als leerkracht kunt vertellen, wat de leerlingen doen en eventueel extra achtergrondinformatie.

Toelichting

Start (20 min.)

Kijk gezamenlijk terug naar de vorige les. Wat hebben ze geleerd? Een gezin is een voorbeeld van een minisamenleving. Gezinnen kunnen er anders uit zien. Een aantal mensen bepaalt hoe dingen gaan in een gezin, vaak zijn dit papa en mama. In een gezin kun je op verschillende manieren voor elkaar zorgen. Zo kun je elkaar helpen en troosten.

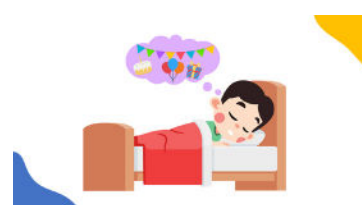
Vandaag onderzoeken de leerlingen de volgende minisamenleving, namelijk de familie.

Dia

Vertel dat ook deze les begint met een verhaal over Sayid.

Lees het bijbehorende verhaal van Sayid voor (bijlage 3). Klik per alinea door naar de volgende slide.

Stel vervolgens de volgende vragen:

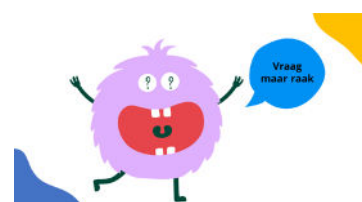
- Wat is dat eigenlijk, familie?
- Hoe ziet de familie van Sayid eruit? En die van Daan? En van Nienke?
- Wat is gelijk in de families?
- Wat zijn de verschillen?
- In het verhaal hadden de twee neefjes ruzie met elkaar. Is er in jouw familie ook wel eens ruzie? Hoe wordt het dan opgelost?

Vraag maar raak

Sluit het verhaal af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er nog een vraag beantwoord kan worden van de vorige les. Heeft iemand thuis onderzoek gedaan? Reageer enthousiast als dit zo is.

Vraag of iemand een nieuwe vraag heeft na dit verhaal. Schrijf twee of drie vragen op en hang deze op in de klas.

Toelichting

Dia

Tip:

Leven er te veel vragen? Laat de leerlingen in hun groepje overleggen en één vraag uitkiezen. Drie vragen uitkiezen door middel van loting kan ook. Zijn er te weinig vragen? Geef het goede voorbeeld en schrijf twee vragen op.

Voorbeelden:

- Wat is het verschil tussen een gezin en een familie?
- Is het erg als je je familie niet zo vaak ziet?

Kern (30 min.)

Leerlingactiviteit 1: Hoe ziet jouw familie eruit? (20 min.)

1. Laat de leerlingen **werkblad 2** uit de JWC-map erbij pakken (of, wanneer voor de **differentiatieopdracht** was gekozen, deel werkblad 2 uit).
2. Leg uit dat de leerlingen hun eigen gezin gaan aanvullen met de familie. Ze mogen weer kiezen: knippen en plakken of tekenen.
3. Deel **werkblad 2b** uit aan de leerlingen die hun familie willen knippen. Er zijn ook lege vakken. Daar kunnen de leerlingen de personen in tekenen die niet op de plaatjes staan.
4. Klaar? Dan mogen de leerlingen de tekening (verder) inkleuren.
5. Laat de leerlingen na 10 minuten het volgende bespreken in hun groepje:
 - wat vind je leuk aan je familie?
 - doe je wel eens wat samen met je familie? Wat dan?
6. Bespreek klassikaal wat de leerlingen hebben besproken in hun groepje.

Tip:

Zorg voor een aantal lege tekenvellen. Als de familie niet meer op werkblad 2 past, kunnen de leerlingen verder tekenen/plakken op een leeg vel.

Toelichting

Herinner de leerlingen aan het verhaal van Sayid. Sayid mocht zijn nieuwe fiets niet binnen uitproberen. Dat vond hij erg jammer.

Stel de volgende vragen:

- Wie bepaalt de regels bij Sayid thuis? (papa en mama)
- Wie bepalen nog meer regels in de familie?
- Hoe zit dat bij jou?
- Is het belangrijk dat er regels zijn? Waarom?

Dia

Herinner de leerlingen aan een ander deel van het verhaal. In het verhaal werd verteld dat Nienke drie dagen bij haar oma is. Haar moeder moet dan werken. Ze krijgt dan altijd een kopje thee en wat lekkers. Sayid is één dag per week bij zijn tante. Hij vindt het daar erg fijn. Op deze manier wordt er voor elkaar gezorgd in de familie.

Stel de volgende vragen:

- Wat betekent dat ook alweer: voor elkaar zorgen?
- Wordt er in jouw familie ook voor elkaar gezorgd? Hoe?

Afsluiting (10 min.)

De leerlingen stoppen werkblad 2 weer in hun JWC-map.

Stel de volgende vragen:

- Wat is de familie?
- Wat is het verschil tussen het gezin en de familie?
- Is iedere familie hetzelfde?
- Wie bepalen de regels en afspraken in de meeste families?
- Kun je een voorbeeld noemen wat bij veel kinderen uit de klas hetzelfde is? En wat anders?

Leg uit dat de komende les de leerlingen meer leren over leefregels en gewoonten. Ze mogen dan ook hun eigen ideale mini-samenleving thuis bedenken.

Toelichting

Vraag maar raak

Sluit af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er al vragen uit deze les beantwoord kunnen worden. De andere vragen worden meegenomen naar de volgende les(sen).

Dia

Herinner de leerlingen aan het vullen van de materialenbak.

3

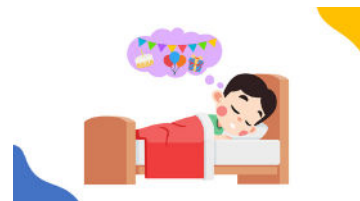
Les 3: bijlage 3

Toelichting

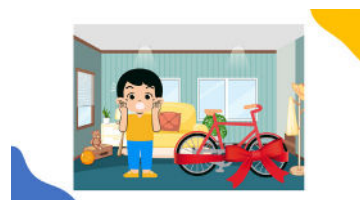
Verhaal 3: Een grote familie

Sayid is vroeg wakker, want vandaag is het feest. Sayid is namelijk jarig. Hij is 7 jaar geworden. Dit jaar is hij jarig op een zaterdag. Daar is hij blij mee, want hij hoeft dan niet naar school. De hele familie komt op bezoek. Zijn ooms, tantes, opa's, oma's, neefjes en nichtjes. Zijn moeder en lievelingstante hebben heel veel eten gekookt, zodat iedereen mee kan eten. Daan en Nienke komen ook, zijn twee beste vrienden.

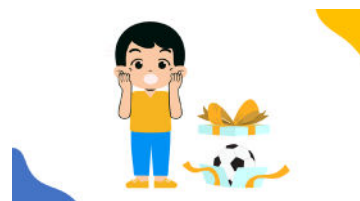
Dia

Als Sayid beneden komt, ziet hij dat de rest van het gezin al op hem staat te wachten. Ze zingen een verjaardagsliedje. In het midden van de kamer staat een enorm cadeau. Sayid wilde graag een nieuwe fiets voor zijn verjaardag. Zou dat het kunnen zijn? Nadat zijn ouders, zijn broer en zusje hem gefeliciteerd hebben met zijn verjaardag, mag hij het cadeau uitpakken. "Wauw, een nieuwe fiets! Dit is precies de fiets die ik wilde hebben". Sayid gaat meteen op zijn fiets zitten. "Even wachten, Sayid", lacht zijn vader. "Binnen mag je niet fietsen, weet je nog?" Teleurgesteld stapt Sayid van zijn fiets af. Dat is inderdaad een regel, maar hij wil zo graag zijn fiets uitproberen. "Na het ontbijt gaan we naar buiten, goed?" zegt zijn vader. Sayid lacht. Hij heeft er zin in. Nog even geduld.

Tijdens het ontbijt komt zijn lievelingstante al binnen met zijn twee neefjes. Hij kent deze tante heel goed. Iedere woensdag gaat hij met haar mee naar huis, omdat zijn ouders dan allebei werken. Het is daar altijd heel gezellig. Zijn tante is ook heel lief voor hem. Ze hebben een cadeau mee, een nieuwe voetbal. Zijn neefjes mogen de bal mee naar buiten nemen en gaan lekker spelen. Sayid wil eerst zijn fiets uitproberen. Wat fietst zijn nieuwe fiets fijn zeg. Hij is er heel blij mee.

Toelichting

Aan het eind van de ochtend komt de rest van de familie binnen. Twee opa's, twee oma's, drie tantes, twee ooms en een heleboel neefjes en nichtjes. Het is bij Sayid thuis heel normaal dat er familie op bezoek is. Bijna iedere dag komt er wel iemand van de familie eten. Vandaag is extra speciaal, want nu zijn ze er allemaal. Hij krijgt nog meer gave cadeaus: een leesboek, speelgoedauto's en een treinbaan.

Dia

In de middag komen ook Nienke en Daan. "Ooooh", zegt Nienke, "dit had ik niet verwacht. Wat zijn er veel mensen! Wie zijn dat allemaal Sayid!?" "Dat is mijn familie", antwoordt Sayid. Nienke vertelt dat ze nog nooit zo'n grote familie gezien heeft. Zelf heeft ze nog een opa, twee oma's, één tante en twee nichtjes. Die zitten bij hun op school, maar ze ziet ze eigenlijk alleen maar op een verjaardag. Ze zijn ook een stuk ouder dan zij is, 11 en 12 jaar. Haar oma, de mama van haar moeder ziet ze wel vaak. Die past drie dagen per week op Nienke als haar moeder moet werken. Ze drinken dan altijd een kopje thee als ze uit school komt. "En, ik krijg dan ook altijd wel lekkers", vertelt Nienke blij. Daan vertelt dat zijn familie sinds hij een bonusmama heeft een stuk groter is geworden. "ik heb er nu twee bonusopa's en twee bonusoma's bij", zegt hij. "Op mijn verjaardag heb ik dan altijd extra veel cadeaus, want zij brengen dan ook wat mee", vertelt hij lachend. Dit jaar moest hij zijn verjaardag twee keer vieren. Eén keer bij zijn vader en de dag erna bij zijn moeder. De familie ziet Daan verder niet zo vaak. Soms komt zijn neefje spelen. Hij is even oud als Daan.

Ineens horen ze een gil. Hasan, één van de neefjes van Sayid, ligt op de grond. "Ismail heeft mij geduwd", huilt hij. Ismail is de broer van Hasan en kijkt hem kwaad aan. "Dat is helemaal niet waar!" schreeuwt hij. "Jij liep tegen mij aan". Hasan en Ismail krijgen ruzie. Dan komt de vader van beide jongens, de oom van Sayid er aan. Hij pakt ze bij de hand en praat tegen ze. Even later geven de jongens elkaar een hand en gaan verder met spelen. "Gelukkig", zegt Sayid, "ik heb geen zin in ruzies op mijn verjaardag".

De rest van de dag was het nog heel gezellig bij Sayid thuis. Er werd gespeeld, gezongen en samen gegeten. Toen Nienke en Daan werden opgehaald, zeiden ze dat ze heel blij waren dat ze erbij mochten zijn.

Leefregels en gewoonten

Vorbereiding

- ☐ Per leerling: werkblad 3 en een grijs potlood
- ☐ Bijlage les 4

Taalinstructie

Denkstappen **leefregels**:

1. In iedere mini-samenleving zijn er **leefregels**.
2. **Als** je de **leefregels** volgt **dan** doe je het goed.
3. **Leefregels** zijn niet overal hetzelfde.

Denkstappen **gewoonten**:

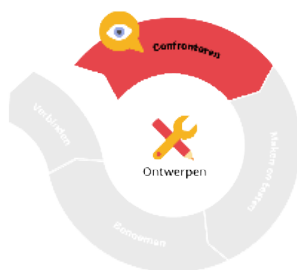
1. In iedere mini-samenleving zijn er **gewoonten**.
2. **Als** je gewend bent om iets te doen, **dan** is het een **gewoonte**.
3. **Gewoonten** zijn niet voor iedereen hetzelfde.

Fase OOL: Confronteren, maken en benoemen (ontwerpend leren)

In deze les staan de leefregels en gewoontes in een gezin en familie centraal. De leerlingen leren dat in elk gezin/elke familie andere leefregels en gewoontes kunnen gelden. Bij Sayid thuis gelden er andere leefregels en zijn er andere gewoontes. Hij vindt het lastig dat het bij hem soms anders gaat dan bij Nienke of Daan thuis. Hierbij leren ze:

- Ik kan uitleggen welke leefregels en gewoontes er binnen mijn gezin / familie zijn;
- Ik kan uitleggen waarom het belangrijk is dat er leefregels zijn binnen het gezin / familie;
- Ik weet dat leefregels en gewoontes kunnen verschillen bij gezinnen / families;
- Ik kan opvallende kenmerken met al mijn zintuigen signaleren;
- Ik kan nieuwsgierigheid tonen door vragen te stellen;
- Ik kan associatief en vanuit fantasie exploreren;
- Ik kan met een antwoord als oplossing op de ontwerp vraag komen;
- Ik kan de ontwerp oplossing met veel fantasie tekenen;
- Ik kan een product naar eigen inzicht versieren;
- Ik kan vertellen wat ik heb gemaakt, waarvoor het dient en hoe het werkt;

Inhoud les

Per dia wordt toegelicht wat je als leerkracht kunt vertellen, wat de leerlingen doen en eventueel extra achtergrondinformatie.

Toelichting

Start (20 min.)

Kijk gezamenlijk terug naar de vorige les. Wat hebben ze geleerd? Een familie bestaat uit meer mensen dan een gezin. Een familie kan groot of klein zijn. In een familie kun je op verschillende manieren voor elkaar zorgen. Ook zijn er regels en afspraken in de familie.

Vandaag bedenken de leerlingen een oplossing voor een probleem van Sayid. Ook onderzoeken ze welke leefregels en gewoonten gelijk zijn bij andere kinderen uit de klas.

Dia

Vertel dat ook deze les begint met een verhaal over Sayid.

Lees het bijbehorende verhaal van Sayid voor (bijlage 4). Klik per alinea door naar de volgende slide.

Stel vervolgens de volgende vragen:

- Wat zijn leefregels? Kun je een voorbeeld noemen uit het verhaal?
- Wat zijn gewoontes? Kun je een voorbeeld noemen uit het verhaal?
- Hoe komt het dat Sayid sip is?

Tip:

Besteed nog niet inhoudelijke aandacht aan de laatste vraag. Bij leerlingactiviteit 1 moeten leerlingen zelf nadenken over een oplossing voor het probleem van Sayid.

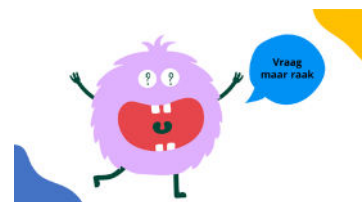
Toelichting

Vraag maar raak

Sluit het verhaal af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er nog een vraag beantwoord kan worden van de vorige les. Heeft iemand thuis onderzoek gedaan? Reageer enthousiast als dit zo is.

Vraag of iemand een nieuwe vraag heeft na dit verhaal. Schrijf twee of drie vragen op en hang deze op in de klas.

Dia

Tip:

Leven er te veel vragen? Laat de leerlingen in hun groepje overleggen en één vraag uitkiezen. Drie vragen uitkiezen door middel van loting kan ook. Zijn er te weinig vragen? Geef het goede voorbeeld en schrijf twee vragen op.

Voorbeelden:

- Kun je een bijzondere gewoonte noemen?
- Zijn gewoontes overal anders?

Kern (30 min.)

Leerlingactiviteit 1: ontwerpopdracht (20 min.)

1. Leg uit dat de leerlingen een tekening/bord gaan maken waarop de regel van het schoenen uittrekken duidelijk moet maken. Een verkeersbord maakt ook duidelijk wat de regel is. Welke verkeersborden kennen ze? Hoe zien die eruit?
2. In de klas en school worden de regels vaak ook duidelijk afgebeeld. Hoe is dat in de eigen klas en school? Kunnen leerlingen een aantal voorbeelden noemen?
3. Laat de leerlingen het bord/de tekening maken van hoe ze duidelijk kunnen maken wat de leefregel bij Sayid is. Zo hoeft Sayid niet aan Daan en Nienke te vragen of ze hun schoenen uit willen doen. De leerlingen hebben 10 minuten voor de opdracht.
4. Laat een aantal leerlingen naar voren komen om hun oplossing te laten zien.
5. Vraag of er leerlingen zijn die kunnen begrijpen hoe Sayid zich voelt, omdat ze zich ook wel eens een beetje anders hebben gevoeld.

Toelichting

Differentiatiemogelijkheid

Leerlingactiviteit 2: wat zou jij doen? (10 min.)

1. Vraag een aantal leerlingen om te herhalen wat het probleem van Sayid is.
2. Zet de timer op 2 minuten. Geef aan dat de leerlingen in deze 2 minuten gaan nadenken over hoe zij het probleem van Sayid zouden oplossen. Benadruk dat er geen goede of foute oplossing is.
3. Laat de leerlingen na 2 minuten hun oplossing delen in hun groepje.
4. Vraag een aantal leerlingen om hun oplossing klassikaal te delen.
5. Vraag nu of er leerlingen zijn die kunnen begrijpen hoe Sayid zich voelt, omdat ze zich ook wel eens een beetje anders hebben gevoeld.

Dia

Tip:

De oplossingen zouden ook in een rollenspel uitgespeeld kunnen worden. Eerst in groepjes en dan klassikaal. Een leerling speelt Sayid, een leerling Daan en een leerling Nienke.

Leerlingactiviteit 2: Zoek iemand die ... (20 min.)

1. Deel werkblad 3 uit en zorg dat iedere leerling een potlood heeft.
2. Bekijk alle afbeeldingen van het werkblad. Leg uit wat iedere afbeelding betekent.
3. De leerlingen mogen een eigen leefregel toevoegen. Ze maken een tekening in het lege vak.
4. Benadruk dat het niet goed of fout is als de afbeelding bij je past. Het is bijvoorbeeld niet fout als de schoenen aan mogen blijven thuis. Dat is een leefregel die bij iemand thuis kan bestaan, maar bij iemand anders niet. Daar zijn weer andere leefregels.

Toelichting

Dia

5. Leg uit dat de leerlingen zo rond gaan lopen. Ze moeten proberen om bij iedere afbeelding op het blad een naam te krijgen. Leg de werkvorm uit:
 - De leerlingen lopen rond met hun hand omhoog.
 - Ze geven iemand een high-five
 - De kleinste leerling mag een vraag van het werkblad stellen, bijvoorbeeld: moet je bij jou thuis de schoenen uit doen? Als dat zo is, schrijft de andere leerling zijn naam bij deze afbeelding.
 - Ze nemen afscheid en het spel wordt hervat.

*Tussendoor wordt gewisseld. Dan mag de grootste leerling een vraag stellen.
6. Speel het spel twee keer 5 minuten.
7. De leerlingen gaan weer zitten. Laat de leerlingen nu bij de afbeeldingen die bij hunzelf past een kruisje zetten. Moeten de schoenen thuis uit? Dan zet je een kruisje bij die afbeelding. Mogen de schoenen aanblijven, dan zet je geen kruisje.
8. Houd een klassengesprek. Wat zijn de verschillen? En wat zijn de overeenkomsten tussen leerlingen? Leg op de laatste vraag de nadruk. De conclusie moet zijn dat leerlingen van elkaar verschillen, maar ook in veel dingen hetzelfde zijn.

Achtergrondinformatie leerkracht

Toelichting afbeeldingen:

1. *Schoenen uitdoen als je thuiskomt;*
2. *Aan tafel blijven zitten totdat iedereen klaar is met eten;*
3. *Het opruimen van je eigen kamer;*
4. *Beperkt (tv)schermbekijken;*
5. *Op tijd naar bed;*
6. *Handen wassen voor het eten;*
7. *Doordeweeks geen frisdrank of chips;*
8. *Eigen invulling van leerling.*

Toelichting

Dia

Afsluiting (10 min.)

De leerlingen stoppen werkblad 3 in hun JWC-map.

Stel de volgende vragen:

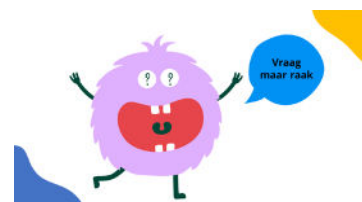
- Zijn de leefregels en gewoontes overall hetzelfde? Is dat erg?
- Welke leefregels en gewoontes hadden veel leerlingen hetzelfde?

Leg uit dat de komende les over vriendschap gaat.

Vraag maar raak

Sluit af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er al vragen uit deze les beantwoord kunnen worden. De andere vragen worden meegenomen naar de volgende les(sen).

Herinner de leerlingen aan het vullen van de materialenbak.

4

Les 4: bijlage 4

Toelichting

Verhaal 4: Het probleem van Sayid

Sayid speelt vaak met Daan en Nienke. Dit zijn de beste vrienden van hem. Ze spelen altijd in de pauze samen, maar soms ook na schooltijd. Ze hebben al een keer bij Daan en een keer bij Nienke gespeeld. Morgen komen ze bij Sayid spelen. Het valt hem op dat het bij Daan en Nienke soms hetzelfde, maar ook anders gaat dan bij hem thuis.

Dia

Bij Sayid thuis is het bijvoorbeeld vaak een drukte van jewelste. Bijna iedere dag is er wel familie op bezoek. Vaak blijven ze dan ook eten. Dat is bij Daan en Nienke wel anders. Toen hij bij Nienke at, at hij alleen met Nienke en haar moeder. Bij Daan aten ze ook alleen met zijn gezin. Sayid loopt naar zijn moeder. "Mama, waarom is het altijd zo druk bij ons? Bij Nienke en Daan is het heel rustig". Zijn moeder antwoordt dat dit in veel Turkse gezinnen zo is. Sayid begreep niet zo goed wat zijn moeder bedoelde en vroeg of ze dit uit wilde leggen.

De moeder van Sayid begint te vertellen. Ze legt uit dat veel Turkse mensen dezelfde dingen belangrijk vinden en dezelfde dingen doen. Zo is het heel gewoon dat er vaak familie op bezoek is en blijft eten. Veel Nederlandse gezinnen vinden het juist fijn om te eten met het eigen gezin. Dat is voor hen gewoon. Bijvoorbeeld bij Daan en Nienke. En dat is ook goed. Je mag anders over dingen denken, als je maar netjes en beleefd blijft, vertelt zijn moeder.

Sayid denkt aan de keer dat ze bij Nienke gingen spelen. Sayid wilde zijn schoenen uitdoen, maar Nienke liep al door. "Moet ik mijn schoenen niet uitdoen?", had Sayid gevraagd. "Nee, dat hoeft niet", had Nienke geantwoord. Sayid wilde niet dat ze hem zouden uitlachen, dus hield hij zijn schoenen aan. Hij vraagt zijn moeder of het uitdoen van schoenen ook iets is wat veel Turkse mensen doen. Zijn moeder lacht. "Inderdaad, bij veel Turkse mensen moeten de schoenen uit als je naar binnen gaat. Maar veel mensen vinden dat fijn, ook Nederlandse gezinnen. Dit noem je een **leefregel**. Dit is een regel die bij ons in het gezin geldt."

Toelichting

"Kun je nog meer **leefregels** opnoemen bij ons, mama?", vraagt Sayid. "Om 20.00 naar bed, geen tv kijken voor het slapen gaan, je bord leegeten en geen frisdrank", zegt zijn moeder. "Oh ja", denkt Sayid, "nu snap ik het. Leefregels zijn de regels bij ons thuis".

Dia

"Zijn er ook dingen die veel voorkomen bij de Turkse mensen, mama?" vraagt Sayid. Zijn moeder vertelt dat wanneer er mensen op bezoek komen ze altijd vraagt of ze een kopje koffie of thee willen. "En natuurlijk het Suikerfeest", zegt ze. "Dat hoort ook echt bij onze **gewoonten**. Dat betekent dat het **normaal** is voor ons". Sayid moet denken aan al het lekkere eten op het Suikerfeest. Hij heeft er nu alweer zin in. "Maar het betekent niet dat andere mensen niet kunnen mee feesten. Nienke en Daan zijn ook altijd welkom".

Als hij de volgende ochtend wakker wordt, voelt Sayid zich een beetje sip. Vandaag komen Nienke en Daan spelen. Met zijn verjaardag waren ze er ook, maar toen hadden ze alleen maar buiten gespeeld. Nu komen ze ook binnen en moet hij dus vragen of ze hun schoenen uit willen doen. Hij is bang dat Daan en Nienke hem uit zullen lachen. Wat moet hij doen?

5 Vriendschap

Voorbereiding

- ☐ Per leerling: werkblad 4
- ☐ Per groepje: kleurpotloden
- ☐ Bijlage les 5

Taalinstructie

Denkstappen **vriendschap**:

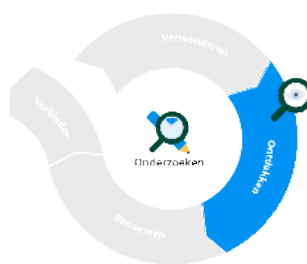
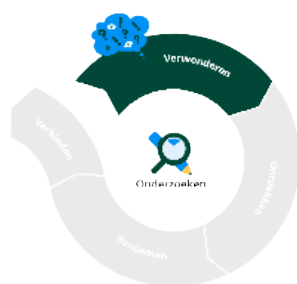
1. **Een vriendschap** is een mini-samenleving.
2. Je kunt met meerdere mensen **een vriendschap** hebben.
3. Als je **vrienden** bent, **dan zorg** je voor elkaar.
4. Als **vrienden ruzie** hebben dan maken ze het weer goed.

Fase OOL: Verwonderen, ontdekken & benoemen (onderzoekend leren)

In deze les gaat het over vriendschap. Sayids beste vrienden zijn Daan en Nienke. Daar speelt hij vaak mee, maar ze zijn het soms ook oneens. De leerlingen onderzoeken welke aspecten er bij vriendschap horen. Daarnaast voeren ze een rollenspel uit. Ze denken na over oplossingen voor problemen die zich in een vriendschap kunnen voordoen. Ze spelen verschillende situaties uit. Eerst in hun eigen groepje en, wanneer ze durven, voor klas. Hierbij leren ze:

- Ik weet wat vriendschap betekent;
- Ik kan uitleggen welke dingen er allemaal horen bij vriendschap;
- Ik kan mij verplaatsen in een ander;
- Ik kan uitleggen welke afspraken en leefregels er zijn binnen een vriendschap;
- Ik kan uitleggen waarom het belangrijk is dat er afspraken en leefregels zijn binnen een vriendschap;
- Ik kan opvallende kenmerken, onderdelen of gedragingen van concrete onderzoeksobjecten met alle zintuigen signaleren;
- Ik kan hardop verwoorden wat ik waarneem;
- Ik kan aannames en/of voorspellingen doen;
- ik kan delen van het onderzoek (of experiment) zelf uitvoeren, onder toezicht van de leerkracht;
- Ik kan samen met de leerkracht tot een conclusie komen.

Inhoud les

Per dia wordt toegelicht wat je als leerkracht kunt vertellen, wat de leerlingen doen en eventueel extra achtergrondinformatie.

Toelichting

Start (20 min.)

Kijk gezamenlijk terug naar de vorige les. Wat hebben ze ontdekt? Ze hebben geleerd dat er thuis en in de familie leefregels en gewoonten zijn. Deze kunnen in andere gezinnen en families hetzelfde, maar ook anders zijn. Welke leefregels en gewoonten waren bij veel kinderen gelijk? Wat was anders?

Vandaag gaat het over vriendschap. Ze leren wat belangrijk is in een vriendschap, hoe je voor elkaar kunt zorgen en hoe je het goed kunt maken als het even wat minder leuk is. Ze spelen meerdere situaties uit die zich kunnen voordoen in een vriendschap (rollenspel).

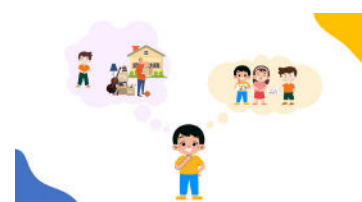
Vertel dat ook deze les begint met een verhaal over Sayid.

Lees het bijbehorende verhaal van Sayid voor (bijlage 5). Klik per alinea door naar de volgende slide.

Stel vervolgens de volgende vragen:

- Nienkes moeder heeft het erover dat Sayid en Daan échte vrienden van Nienke zijn. Wat bedoelt ze daar mee?
- Sayid, Daan en Nienke zorgen goed voor elkaar. Hoe doen ze dat?
- Heb jij ook een goede vriend of vriendin? Wie dan? Wat doe je vaak samen?
- Wat is het verschil tussen vrienden en familie? Zijn er ook dingen hetzelfde?

Dia

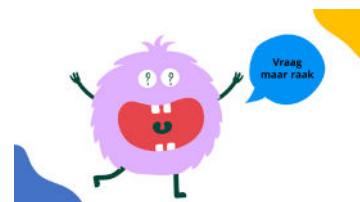
Toelichting

Vraag maar raak

Sluit het verhaal af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er nog een vraag beantwoord kan worden van de vorige les. Heeft iemand thuis onderzoek gedaan? Reageer enthousiast als dit zo is.

Vraag of iemand een nieuwe vraag heeft na dit verhaal. Schrijf twee of drie vragen op en hang deze op in de klas.

Dia

Tip:

Leven er te veel vragen? Laat de leerlingen in hun groepje overleggen en één vraag uitkiezen. Drie vragen uitkiezen door middel van loting kan ook. Zijn er te weinig vragen? Geef het goede voorbeeld en schrijf twee vragen op.

Voorbeelden:

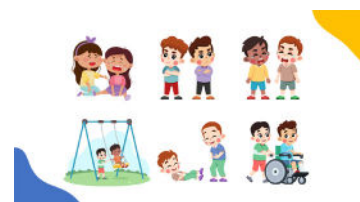
- Is het belangrijk om met iedereen uit de klas vrienden te zijn?
- Hoort doen wat de ander zegt ook bij een vriendschap?

Kern (30 min.)

Leerlingactiviteit 1: wat hoort er bij vriendschap? (10 min.)

1. Deel werkblad 4 uit en zorg dat ieder groepje genoeg kleurpotloden heeft.
2. Leg uit wat er op de afbeeldingen te zien is.
3. De leerlingen moeten een kruisje zetten bij de plaatjes die volgens hen bij vriendschap horen.
4. Er zijn ook twee lege vakken. De leerlingen mogen in de lege vakken dingen tekenen die volgens hen nog meer bij vriendschap horen. Ze mogen de vakken ook leeg laten.
5. Laat de leerlingen in hun groepje bespreken welke plaatjes ze hebben gekozen en waarom.
6. Bespreek de antwoorden klassikaal. De conclusie moet zijn dat vrienden elkaar helpen, troosten en samen spelen, maar ook boos op elkaar kunnen zijn en ruzie kunnen maken.
7. Als ze klaar zijn (en er nog tijd is) mogen ze de plaatjes inkleuren.

Toelichting

Leerlingactiviteit 2: Rollenspel (20 min.)

Leg uit dat er een rollenspel gespeeld gaat worden. Dit is een spel waarbij je iemand speelt die je zelf niet bent. Je hoeft alleen een rollenspel te spelen als je dit durft. Vertel dat je een aantal situaties gaat uitleggen. Het zijn dingen die gebeurd zijn tussen vrienden. De situaties zijn onder aan het stappenplan te vinden.

1. Lees één situatie voor.
2. In groepjes mogen de leerlingen eerst kort overleggen over hoe ze de situatie zouden oplossen.
3. Bespreek de verschillende oplossingen van kinderen. Wat vinden de leerlingen goede oplossingen en waarom?
4. Bespreek ook hoe verschillende personen uit het verhaal zich zouden voelen. Zijn ze blij, verdrietig, boos? Laat de leerlingen uitleggen waarom ze dat denken.
5. Laat de leerlingen de situatie uitspelen in hun eigen groepje. Ze mogen zelf aanwijzen wie welk personage speelt.
6. Wie wil de situatie naspelen voorin de klas met één van de oplossingen? Wanneer niemand de situatie wil naspelen, houd het dan bij het bespreken van de oplossingen.
7. Herhaal bovenstaande stappen met de andere situaties.

Situatie 1: Sanne en Jan spelen samen. Ze zijn bij Sanne thuis. Sanne wil met de duplo spelen. Jan met de auto's. Hoe zouden ze dit op kunnen lossen?

Situatie 2: Nora en Lisa zijn beste vrienden. Ze hebben zelfs een vriendschapsketting. Nora draagt de ene helft van een hartje en Lisa de andere helft. Nora vindt het de laatste tijd wat minder leuk om met Lisa te spelen. Lisa wil vaak bepalen wat ze gaan doen. Wat kan Nora doen?

Situatie 3: Thijs, Stefan en Mats spelen in de pauze samen buiten. Ze zijn aan het voetballen. Mats valt hard op de grond en moet huilen van de pijn. Wat kunnen Thijs en Stefan doen?

Dia

Toelichting

Dia

Tip:

Doe als leerkracht mee in het rollenspel. De leerlingen begrijpen zo beter wat de bedoeling is en zullen eerder geneigd zijn mee te spelen.

Achtergrondinformatie leerkracht

Bij deze situaties is het belangrijk dat leerlingen de volgende drie dingen begrijpen:

1. *Soms kun je het niet eens met elkaar zijn in een vriendschap, dan probeer je een compromis te sluiten.*
2. *In een vriendschap is niemand de baas. Niemand bepaalt voor de ander wat hij of zij moet doen.*
3. *Als een vriend of vriendin pijn heeft, probeer je degene te helpen.*

*Dit zijn voorbeelden van **leefregels** binnen een vriendschap.*

Afsluiting (10 min.)

De leerlingen stoppen werkblad 4 in hun JWC-map.

Stel de volgende vragen:

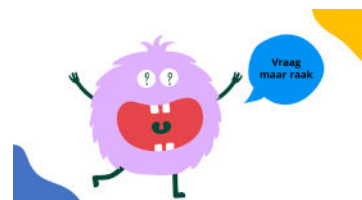
- Wat hoort er allemaal bij vriendschap?
- Kun je een voorbeeld noemen van een leefregel binnen een vriendschap? (niemand is de baas, je helpt elkaar, etc.)

Leg uit dat de komende les over de klas gaat.

Vraag maar raak

Sluit af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er al vragen uit deze les beantwoord kunnen worden. De andere vragen worden meegenomen naar de volgende les(sen).

Herinner de leerlingen aan het vullen van de materialenbak. De volgende les gaan ze aan de slag met de materialen uit de bak.

5

Les 5: bijlage 5

Toelichting

Verhaal 5: Échte vrienden

Sayid zit met zijn armen over elkaar op de rand van de zandbak. Hij is boos. Het is pauze en meestal spelen Daan, Nienke en hij dan gezellig samen. Maar daar heeft Sayid nu geen zin meer in. Ze speelden tikkertje, alleen Sayid vond niet dat het eerlijk ging. Nienke en Daan tikten alleen hem, niet elkaar. En iedere keer als ze Sayid hadden getikt, moesten ze heel hard lachen. Het leek wel alsof ze hem uitlachten. Na de zoveelste keer, was Sayid het zat geweest. Hij had boos naar Nienke en Daan geroepen en was toen op de zandbakrand gaan zitten. Nienke en Daan hadden verbaasd gekeken, maar dat kon hem niks schelen.

Dia

De juf van Sayid kwam op hem afgelopen. "Wat is er aan de hand?" vraagt ze. "Ik wil niet meer met Daan en Nienke spelen", antwoord Sayid. "Ze willen alleen maar mij tikken en tikken elkaar niet. En ze lachen me uit". De juf roept Daan en Nienke erbij. "Het was maar een grapje, Sayid", zegt Daan. "We bedoelden het niet gemeen", zegt Nienke. De juf legt aan Daan en Nienke uit waarom Sayid het geen leuk grapje vond. "Sorry", zeggen Daan en Nienke en ze geven Sayid een hand. Sayid voelt zich meteen een stuk beter. Hij voelt zich niet meer boos. De rest van de pauze spelen ze nog gezellig met z'n drieën, zoals altijd.

Sayid vindt het niet fijn als hij ruzie heeft met zijn vrienden. Gelukkig was het snel opgelost. Sayid is heel blij met zulke goede vrienden als Daan en Nienke. Ze spelen vaak en lachen veel samen. Soms is iemand verdrietig. Dan proberen ze elkaar op te vrolijken. Net als toen Daan vertelde dat zijn papa ging verhuizen. Of als Nienke soms verdrietig wordt als ze aan haar papa denkt die er niet meer is. Dat was vorige week ook even weer zo. Haar vader zou dan jarig zijn geweest. Sayid en Daan hebben die dag een mooie tekening voor Nienke gemaakt. Daar was ze heel blij mee. Ze zijn die dag ook bij Nienke gaan spelen. Zo hoefde ze niet de hele tijd verdrietig te zijn. De moeder van Nienke had gezegd: "Jullie zijn échte vrienden!".

De klas

Vorbereiding

- ☐ Aanvullend materiaal voor leerlingactiviteit 1: scharen, lijm, plakband, verf, verfwasten, gekleurd karton, etc.
- ☐ Bijlage les 6

Taalinstructie

Denkstappen **de klas**:

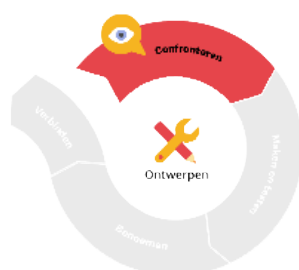
1. **De klas** is een **mini-samenleving**;
2. In **de klas** zijn er **leefregels en afspraken**.
3. De juf of meester bepaald wat er gebeurt in **de klas**.
4. **Als** je de **leefregels en afspraken** van de klas volgt, **dan** doe je het goed.

Fase OOL: Confronteren, maken en testen & benoemen

In deze les gaat het over school en de klas. Ook daar zijn er leefregels en afspraken. In Sayids klas staan 5 afspraken centraal. Deze hebben ze in het begin van het jaar opgesteld. De leerlingen na over de leefregels en afspraken die in de eigen klas en school gelden. Daarnaast ontwerpen ze een tekening die de leefregel of afspraak zichtbaar (visueel) maakt. Hierbij leren ze:

- Ik kan uitleggen hoe ik zorg voor mijn eigen leefomgeving (klas en school);
- Ik weet waarom een fijne en veilige klas/school belangrijk is voor iedereen;
- Ik kan uitleggen wie de leiding in de klas/school heeft / hebben;
- Ik kan uitleggen welke afspraken en leefregels er zijn binnen de klas/school;
- Ik kan uitleggen waarom het belangrijk is dat er afspraken en leefregels zijn binnen de klas/school;
- Ik kan associatief en vanuit fantasie exploreren;
- Ik kan met een antwoord als oplossing op de ontwerp vraag komen;
- Ik kan de ontwerp oplossing met veel fantasie tekenen;
- Ik kan een product naar eigen inzicht versieren;
- Ik kan vertellen wat ik heb gemaakt, waarvoor het dient en hoe het werkt;

Inhoud les

Per dia wordt toegelicht wat je als leerkracht kunt vertellen, wat de leerlingen doen en eventueel extra achtergrondinformatie.

Toelichting

Start (20 min.)

Kijk gezamenlijk terug naar de vorige les. Wat hebben ze ontdekt? Ze hebben geleerd wat vriendschap is en wat er allemaal bij hoort. Ze hebben geleerd over de leefregels binnen een vriendschap en hoe je voor elkaar kunt zorgen. Weten de kinderen nog welke dingen bij vriendschap horen?

Vandaag gaat het over de klas. Ze leren welke leefregels en afspraken er zijn binnen de klas en waarom het belangrijk is dat deze er zijn. Ze ontdekken dat het 50 jaar geleden er heel anders uitzag in de klas en dat er ook andere leefregels gelden.

Vertel dat ook deze les begint met een verhaal over Sayid.

Lees het bijbehorende verhaal van Sayid voor (bijlage 6). Klik per alinea door naar de volgende slide.

Dia

Bespreek de volgende vragen:

- Welke regels en afspraken heeft de juf met de kinderen gemaakt?
- Waarom moesten de kinderen blijven?
- Welke regels en afspraken kennen we in onze klas?
- Waarom is dit belangrijk?
- Sayid had het idee om een tekening van de regel te maken. De juf vond dit een goed idee. Wat vind jij?
- Wat zouden de kinderen getekend kunnen hebben bij de regel over opruimen?

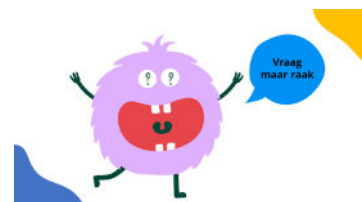
Toelichting

Vraag maar raak

Sluit het verhaal af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er nog een vraag beantwoord kan worden van de vorige les. Heeft iemand thuis onderzoek gedaan? Reageer enthousiast als dit zo is.

Vraag of iemand een nieuwe vraag heeft na dit verhaal. Schrijf twee of drie vragen op en hang deze op in de klas.

Dia

Tip:

Leven er te veel vragen? Laat de leerlingen in hun groepje overleggen en één vraag uitkiezen. Drie vragen uitkiezen door middel van loting kan ook. Zijn er te weinig vragen? Geef het goede voorbeeld en schrijf twee vragen op.

Voorbeelden:

- Welke regel is het belangrijkste in onze klas?
- Wat zou er gebeuren als er geen regels zouden zijn in de klas?

Kern (30 min.)

Leerlingactiviteit 1: klasafspraken (25 min.)

1. Herhaal de klasafspraken die in de eigen klas gelden.
2. De leerlingen mogen één afspraak uitkiezen waar ze iets bij willen maken. Dit mag een tekening zijn, maar ze mogen ook alle materialen uit de materialenbak gebruiken.
3. Laat de leerlingen per groepje eerst nadenken wat ze willen gaan maken. Daarna mag één leerling per groepje naar voren komen om iets te kiezen uit de materialenbak. Houd zelf goed in de gaten dat er genoeg materialen overblijven om uit te kiezen voor groepjes die niet zijn geweest.
4. De leerlingen krijgen 15 minuten om hun ontwerp. Uit te voeren.
5. Laat de leerlingen in hun groepje vertellen over welke regel ze hebben gekozen en wat ze hebben gemaakt/ getekend.
6. Laat vervolgens nog een aantal leerlingen naar voren komen om dit klassikaal te doen.

Toelichting

Dia

Tip:

Geef de tekeningen/werkjes een mooi (zichtbaar) plekje in de klas.

Leerlingactiviteit 2: schoolafspraken (5 min.)

Vertel dat er naast afspraken in de klas, er ook afspraken in de school gelden. Stel de volgende vragen:

- Welke schoolafspraken kennen jullie? Geef eventueel een voorbeeld, zodat de leerlingen weten wat de bedoeling is (bijvoorbeeld rustig lopen op de gang, jas netjes ophangen aan de kapstok).
- Zijn de regels en afspraken te zien in de school?
- Wie bepaalt de regels op school? (denk aan: directeur, leerkrachten, leerlingenraad, etc.).

Tip:

Laat leerlingen bij het naar buiten en binnen gaan opletten op hoe de regels en afspraken in de school zichtbaar worden gemaakt.

Afsluiting (10 min.)

De leerlingen stoppen de tekening in hun JWC-map (behalve als ze zijn opgehangen in de klas).

Stel de volgende vragen:

- In een klas en school zijn er regels en afspraken. Waarom is dit belangrijk?
- Wie bepaalt de regels en afspraken?

Leg uit dat de komende twee lessen over de buurt gaan.

Toelichting

Vraag maar raak

Sluit af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er al vragen uit deze les beantwoord kunnen worden. De andere vragen worden meegenomen naar de volgende les(sen).

Dia

Herinner de leerlingen aan het vullen van de materialenbak. De laatste les hebben ze weer materialen nodig.

6 Les 6: bijlage 6

Toelichting

Verhaal 6: opruimen

Het is half 9 en alle kinderen uit groep 3 zijn al in de klas. Sayid leest uit zijn favoriete boek. Dan komt de juf binnen. Het wordt gauw stil in de klas. "Goedemorgen allemaal, Ik wil het vandaag graag hebben over onze regels en afspraken", zegt ze. "Oei", denkt Sayid. "Meestal beginnen ze met het zingen van een lied." Hij denkt dat het iets te maken heeft met de schilderles van gisteren.

Dia

De juf wijst naar een groot vel papier voorin de klas. Sayid herkent het papier. Daar staan de afspraken en regels op die ze in het begin van het schooljaar gemaakt hebben. De kinderen mochten allemaal meedenken over wat ze belangrijk vinden in de klas. Er staan vijf zinnen op het papier. Sayid kan nog niet lezen, maar weet dat hier de vijf belangrijkste afspraken en regels staan. De juf herhaalt ze:

1. We zijn aardig voor elkaar
2. Als we iets pakken of gebruiken, ruimen we dit ook op.
3. We helpen elkaar
4. We luisteren naar elkaar
5. Als je iets wilt zeggen, dan steek je je vinger op

De juf wil het vandaag hebben over de tweede regel: als we iets pakken of gebruiken, ruimen we dit ook op. Dit gebeurt niet altijd in de klas van Sayid. Gisteren was een goed voorbeeld. De juf was een beetje boos. Ze hadden een schilderles gehad en moesten daarna opruimen. Maar toen het tijd was om naar huis te gaan, lagen er nog allemaal verfpotjes en vieze kwasten in de wasbak. Iedereen moest blijven, totdat alles was opgeruimd. De juf had gezegd "jullie hebben de spullen gebruikt, dus jullie ruimen het ook op." Sayid begreep wel dat de juf niet al hun troep wilde opruimen.

Toelichting

“Kan iemand vertellen waarom iedereen gisteren moest blijven toen het tijd was om naar huis te gaan?” Dat konden de kinderen wel. Het was niet netjes opgeruimd. “Het is belangrijk dat we met elkaar de klas netjes houden. Zo kunnen we de spullen weer vinden en gebruiken als we ze nodig hebben.” Iedereen begreep het. “Hoe zouden we nu kunnen onthouden dat we opruimen als we iets gebruikt hebben?” Sayid heeft een goed idee en steekt zijn vinger op. “Ja, Sayid, zeg het maar”, zegt de juf. “Nou, misschien is het een goed idee als we een tekening maken die over opruimen gaat. Als we dan de tekening zien, weten we meteen wat het betekent.” De juf moet hier even over nadenken, maar glimlacht dan. “Wat een goed idee, Sayid. Laten we dat doen!”

Die middag mogen alle kinderen een tekening maken bij de regel ‘als we iets pakken of gebruiken, ruimen we dit ook op’. Alle tekeningen krijgen een mooie plek in de klas. De kinderen hebben meteen laten zien dat het werkt. Alle tekenspullen werden netjes opgeruimd. De juf is trots op alle kinderen.

Dia

De buurt

Voorbereiding

- ☐ Per leerling: werkblad 5
- ☐ Per groepje: kleurpotloden
- ☐ Bijlage A les 7
- ☐ Bijlage B les 7

Taalinstructie

Denkstappen **de buurt**:

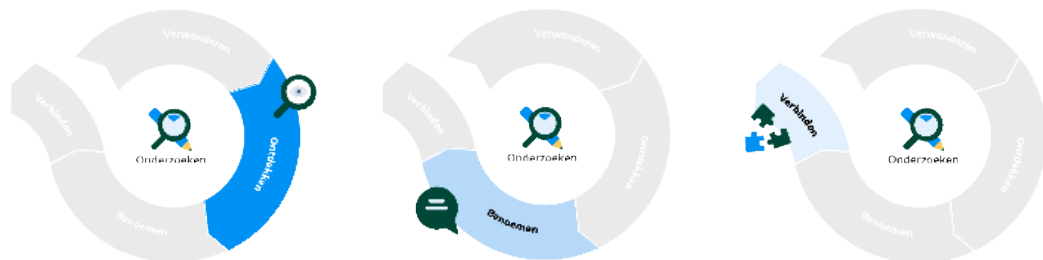
1. **De buurt** is een mini-samenleving;
2. In **de buurt** zijn er leefregels en afspraken.
3. De gemeente bepaalt wat er gebeurt in **de buurt**.

Fase OOL: Ontdekken, benoemen en verbreden

In deze les gaat het over de buurt. Sayid loopt met zijn klas een ronde door de buurt en ze zien dat niet overal de rommel wordt opgeruimd. De leerlingen ontdekken welke (zichtbare en onzichtbare) leefregels en afspraken gelden in een buurt. Daarnaast denken ze na over hoe zij zelf zorg kunnen dragen voor de buurt. Hierbij leren ze:

- Ik kan uitleggen hoe ik zorg voor mijn eigen leefomgeving (buurt);
- Ik weet waarom een fijne en veilige buurt belangrijk is voor iedereen;
- Ik kan uitleggen welke afspraken en leefregels er zijn binnen de buurt;
- Ik kan uitleggen waarom het belangrijk is dat er afspraken en leefregels zijn binnen de buurt;
- Ik kan hardop verwoorden wat ik waarneem;
- Ik kan nieuwsgierigheid tonen door vragen te stellen;
- Ik kan samen met de leerkracht tot een conclusie komen;
- Ik kan in eigen woorden waarnemingen aan leraar en klasgenoten vertellen;
- Ik kan vergelijkbare situaties in andere contexten herkennen en verwoorden.

Inhoud les

Per dia wordt toegelicht wat je als leerkracht kunt vertellen, wat de leerlingen doen en eventueel extra achtergrondinformatie.

Toelichting

Start (10 min.)

Kijk gezamenlijk terug naar de vorige les. Wat hebben ze geleerd? Ze hebben geleerd dat er in de klas en school leefregels en afspraken zijn. Ze weten wie dit bepaalt en waarom het belangrijk is dat ze er zijn.

Vandaag gaat het over de buurt. Ze leren welke leefregels en afspraken er zijn binnen de buurt. Ook leren ze wie de leiding heeft over wat er in de buurt gebeurt.

Dia

Vertel dat ook deze les begint met een verhaal over Sayid. Het verhaal wordt dit keer alleen niet helemaal verteld. Een deel van het verhaal wordt door de leerlingen zelf bedacht. Het laatste deel wordt later in de les voorgelezen.

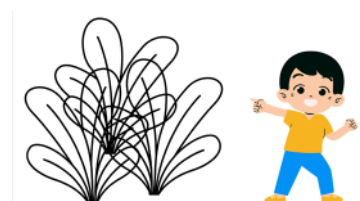
Lees het eerste deel van het bijbehorende verhaal van Sayid voor (bijlage 7a). Klik per alinea door naar de volgende slide.

Kern (40 min.)

Leerlingactiviteit 1: wat ziet Sayid? (10 min.)

1. Deel werkblad 5 uit en zorg dat ieder groepje genoeg kleurpotloden heeft.
2. Leg uit dat op het werkblad dezelfde afbeelding te zien is van Sayid als op het bord, alleen dan als kleurplaat. Hij wijst naar de bosjes en ziet iets liggen wat er niet hoort. De leerlingen mogen tekenen wat zij denken dat Sayid ziet. Hier krijgen ze 5 minuten de tijd voor.
3. Klaar? Dan mogen ze de kleurplaat inkleuren.
4. Laat de leerlingen in groepjes aan elkaar vertellen wat ze hebben getekend en waarom dit niet thuis hoort in de bosjes.
5. Kies een aantal leerlingen uit die klassikaal mogen laten zien wat ze hebben getekend. Stel steeds de volgende vragen:
 - waarom hoort dit niet thuis in de bosjes?
 - wat moet je er dan mee doen?

Toelichting

Dia

Tip:

In plaats van het uitvoeren van deze leerlingactiviteit, kun je ook met de klas een rondje door de eigen buurt lopen. Wat zien de kinderen? Is het veilig? Wat hoort wel en wat hoort niet thuis in de buurt? Op deze manier ervaren de kinderen zelf hoe belangrijk het is om de buurt netjes te houden en rekening te houden met de bewoners.

Vertel dat je nu het laatste deel van het verhaal gaat voorlezen. In het verhaal gebruik je een aantal spullen die de leerlingen uit de eigen groep hebben getekend bij leerlingactiviteit 1.

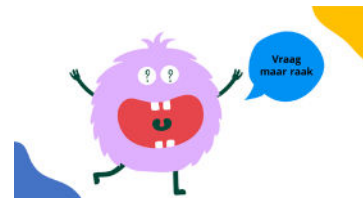
Lees het tweede deel van het verhaal van Sayid voor (bijlage 7b).

Vraag maar raak

Sluit het verhaal af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er nog een vraag beantwoord kan worden van de vorige les. Heeft iemand thuis onderzoek gedaan? Reageer enthousiast als dit zo is.

Vraag of iemand een nieuwe vraag heeft na dit verhaal. Schrijf twee of drie vragen op en hang deze op in de klas.

Tip:

Leven er te veel vragen? Laat de leerlingen in hun groepje overleggen en één vraag uitkiezen. Drie vragen uitkiezen door middel van loting kan ook. Zijn er te weinig vragen? Geef het goede voorbeeld en schrijf twee vragen op.

Voorbeelden:

- Waarom is afval op straat slecht voor de mens?
- Wat gebeurt er als het afval niet opgeruimd wordt?

Toelichting

Dia

Achtergrondinformatie leerkracht

De vraag maar raak heeft in deze les een andere, logischer plek gekregen vanwege het tweede deel van het verhaal.

Vertel dat er acties zijn opgezet waarbij kinderen samen met volwassenen de buurt schoonhouden. Dit doen ze, net als de juf van Sayid, door de spullen die niet thuishoren in de buurt met een prikker op te ruimen. Bekijk samen de video over wijkhelden. Leg uit dat wijk hetzelfde betekent als buurt.

<https://www.youtube.com/watch?v=AmRR8mRYNX8>

Stel vervolgens de volgende vragen:

- Wat doen de wijkhelden?
- Wat vind je van het werk dat de wijkhelden doen?
- Wat doe je zelf om de buurt schoon te houden, of wat zou je kunnen doen?

De conclusie van het gesprek moet zijn dat de wijkhelden de buurt schoonhouden en dat dit goed voor de buurt en de natuur is. Op de laatste vraag zijn geen foute antwoorden mogelijk.

Achtergrondinformatie leerkracht

Wil je meer weten over de wijkhelden. Bekijk dan hun website: <https://www.dar.nl/scholen/wijkhelden/>

Vertel dat er naast rommel laten liggen op straat er ook andere dingen in de buurt kunnen gebeuren die niet fijn zijn. Stel de volgende vragen:

- Gebeuren er wel eens dingen in de buurt die op school of thuis niet normaal zijn? (schelden, lawaai maken, dingen kapot maken, etc.)
- Op straat zijn de regels en afspraken vaak ook duidelijk te zien, net als in een klas of school. Hoe kun je dat in jouw buurt zien?

Toelichting

Dia

Leerlingactiviteit 2: leefregels in de buurt (15 min.)

1. In een buurt leef je samen. Leefregels zijn dus belangrijk. Soms zijn de leefregels heel duidelijk (geen dingen kapot maken), maar soms ook minder duidelijk (niet tegen de garage van de buren voetballen).
2. Herhaal kort wat een leefregel is: het zijn regels waar iedereen in de buurt zich aan moet houden. Ze geven aan hoe je moet denken of doen. Ze helpen om het juiste te doen.
3. Vertel dat de leerlingen zo verschillende afbeeldingen te zien krijgen op het bord. Iedere afbeelding staat voor een leefregel. Zij mogen raden welke.
4. Bespreek alle afbeeldingen klassikaal met de leerling. Leerlingen eerst in hun groepje laten overleggen is ook een optie.
5. Vraag nadat alle afbeeldingen aan bod zijn gekomen of de leerlingen ook nog andere leefregels kennen.

Achtergrondinformatie leerkracht

De volgende leefregels passen bij de afbeeldingen:

Afbeelding 1: houd de buurt netjes. Ruim je eigen rommel op.

Afbeelding 2: houd de buurt netjes. Hondenpoep ruim je zelf op.

Afbeelding 3: houd rekening met elkaar. 's Avonds is het rustig en stil. Je maakt geen geluidsoverlast.

Afbeelding 4: zorg voor elkaar. Doe niet moeilijk over het aannemen van een pakketje voor de buren.

Afbeelding 5: zorg voor elkaar. Laat soms anderen voorgaan ook al hoeft dit niet.

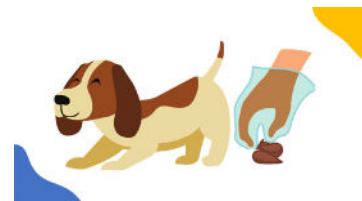
Afbeelding 1:

Een vrouw gooit het papieren zakje dat om haar broodje zat weg in de prullenbak.

Afbeelding 2:

Een meneer laat zijn hond uit. Hij ruimt de hondenpoep op en doet dit in een zakje.

Toelichting

Afbeelding 3:

Het is avond. In het huis aan de linkerkant gaat iedereen naar bed. In het huis aan de rechterkant wordt de muziek zachter gezet.

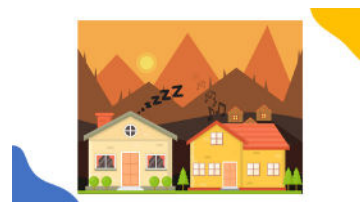
Afbeelding 4:

Een meneer neemt een pakketje aan voor de burens.

Afbeelding 5:

Een automobilist laat een vrouw met drie kinderen oversteken (er is geen zebrapad).

Dia

Afsluiting (10 min.)

De leerlingen stoppen werkblad 5 in hun JWC-map.

Stel de volgende vragen:

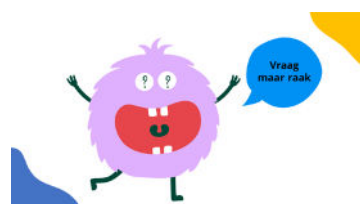
- In de buurt zijn er leefregels. Welke ken je nu?
- Waarom is het belangrijk dat deze regels er zijn?

Leg uit dat de leerlingen in de volgende les hun ideale buurt mogen ontwerpen.

Vraag maar raak

Sluit af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er al vragen uit deze les beantwoord kunnen worden. De andere vragen worden meegenomen naar de volgende les(sen).

Herinner de leerlingen aan het vullen van de materialenbak. De volgende les gaan ze aan de slag met de materialen uit de bak.

7

Les 7: bijlage 7a

Toelichting

Verhaal 7: een rondje door de buurt

De kinderen uit groep 3 staan gespannen met hun jas aan bij de deur van het lokaal te wachten. Ze moesten tweetallen maken en in de rij gaan staan. Sayid staat naast Daan. Nienke staat achter Sayid, samen met Femke. Vandaag gaan ze naar buiten voor een buitenles. "We gaan op onderzoek uit", had de juf gezegd. De juf komt voor de kinderen staan. Ze heeft een prikker in haar hand en een zak. "We wandelen zo een stukje door de buurt. Daarbij wil ik dat jullie goed opletten wat je ziet. Is het netjes op straat? Wat hoort wel en wat hoort niet op straat thuis?" Sayid had er zin in. Ze gaan bijna nooit naar buiten voor een les. Hij is van plan om goed op te letten wat hij ziet. De juf vertelt verder: "Als je iets ziet wat niet thuishoort op straat, mag je mij roepen. Ik pak het dan op met de prikker en doe het in de zak. Zo helpen we de buurt weer netjes te maken".

Dia

"We kunnen gaan", zegt de juf. "En denk eraan: we zijn stil op de gang. Loop maar mee." De kinderen uit groep 3 lopen stil achter de juf aan. Op de gang mag je niet praten, die afspraak kennen ze goed. Als ze buiten zijn, lopen ze richting de uitgang van het plein. Daar aangekomen zegt de juf "We gaan naar links" en ze wijst de kant op waar ze naar toe moeten. "Niet vergeten goed op te letten of je iets ziet wat niet thuishoort op straat".

Sayid kijkt om zich heen. Het schoolplein ziet er netjes uit. Er ligt geen rommel. Ook het grasveldje waar ze langskomen ziet er goed uit. Het gras is gemaaid en behalve een man die zijn hond uitlaat, is er niks te zien. Na een stuk gelopen te hebben, komt de groep aan bij een kruispunt. Daar zijn stoplichten. Ze moeten even wachten en als het groen is, kunnen ze oversteken. Dan lopen ze langs een rij bosjes. Sayid kijkt in de bosjes en schrikt. "Juf!", roept hij, "kom eens kijken! Dit hoort hier toch allemaal niet."

7 Les 7: bijlage 7b

Toelichting

Vervolg verhaal 7

De juf en alle kinderen komen bij Sayid staan en kijken de bosjes in. Ze zien (hier een aantal spullen benoemen die de kinderen hebben bedacht). "Dat heb je goed gezien Sayid, dat hoort hier inderdaad niet thuis!". De juf pakt de spullen op met haar prikker en doet ze in de zak die ze heeft meegenomen. Dan gaan ze weer verder. Ze vinden nog een aantal spullen die niet zijn opgeruimd: een plastic flesje, snoeppapiertjes, wat lege blikjes en zelfs een sok. Sayid snapt niet waarom mensen deze spullen niet gewoon in de prullenbak gooien.

Als ze op school komen, legt de juf alle spullen die gevonden zijn op een tafel voorin de klas. Ze vertelt dat het belangrijk is dat de buurt netjes blijft. "Dit soort spullen", zegt de juf terwijl ze naar de spullen op de tafel wijst, "zijn slecht voor de natuur en ook voor mensen en dieren. Dieren kunnen de spullen opeten, waardoor ze heel erg ziek worden. En als ze in het water gegooid worden, wordt het water vies, wat ook weer slecht is voor de dieren die er leven." Sayid had hier nog nooit over nagedacht. "Ik zal altijd alles in de prullenbak gooien", neemt hij zich voor.

Dia

Het ideale schoolplein

Voorbereiding

- ☐ Aanvullend materiaal voor leerlingactiviteit 2: scharen, lijm, plakband, verf, verfkwasten, etc.
- ☐ Per groepje: kleurpotloden en een groot vel papier (A3- of A2-formaat)
- ☐ Bijlage les 8

Taalinstructie

Denkstappen **het ideale schoolplein**:

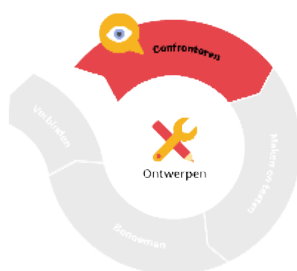
1. **De gemeente** bepaalt wat er gebeurt in **de buurt**.
2. **Het schoolplein** is een **mini-samenleving**.
3. Op **het schoolplein** gelden **leefregels en afspraken**.

Fase OOL: Confronteren, maken en testen & benoemen

De klas van Sayid krijgt de gemeente op bezoek. De school krijgt een nieuw schoolplein. Dat heeft de gemeente bepaald. De gemeente wil graag weten wat de kinderen graag zouden willen op het schoolplein. De leerling ontwerpen tijdens deze les hun ideale schoolplein: een schoolplein waar nooit ruzie is. Wat is er allemaal aanwezig op dit schoolplein? Dit mogen dingen zijn die echt bestaan, maar ook zelfbedachte dingen. Hierbij leren ze:

- Ik kan uitleggen wie de leiding in de buurt heeft/hebben (de gemeente);
- Ik kan mijn eigen schoolplein zonder ruzie ontwerpen;
- Ik kan mijn eigen schoolplein zonder ruzie presenteren;
- Ik kan associatief en vanuit fantasie exploreren;
- Ik kan met een antwoord als oplossing op de ontwerp vraag komen;
- Ik kan de ontwerp oplossing met veel fantasie tekenen;
- Ik kan een product met fantasiedetails maken;
- Ik kan het product naar eigen inzicht versieren;
- Ik kan vertellen wat ik heb gemaakt, waarvoor het dient en hoe het werkt.

Inhoud les

Per dia wordt toegelicht wat je als leerkracht kunt vertellen, wat de leerlingen doen en eventueel extra achtergrondinformatie.

Toelichting

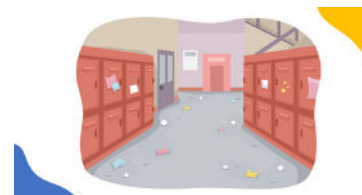

Start (20 min.)

Kijk gezamenlijk terug naar de vorige les. Wat hebben ze ontdekt? Ze hebben geleerd dat het belangrijk is om de buurt samen netjes te houden. Dat afval op straat slecht is voor de natuur, mens en dier. Daarnaast hebben ze geleerd welke leefregels en afspraken er nog meer kunnen gelden in de buurt.

Vandaag mogen de leerlingen hun eigen ideale schoolplein ontwerpen. Hoe zou het schoolplein eruitzien als zij de baas zouden zijn?

Dia

Vertel dat ook deze les begint met een verhaal over Sayid.

Lees het bijbehorende verhaal van Sayid voor (bijlage 8). Klik per alinea door naar de volgende slide.

Stel vervolgens de volgende vragen:

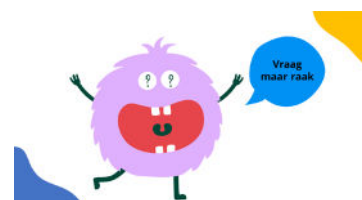
- Wie kwam er op bezoek in het verhaal?
- Wat doet de gemeente volgens juf Marie?
- Wat willen de kinderen graag op het schoolplein?
- Wat wil Nienke graag?
- Kan dat, een schoolplein zonder ruzie?

Vraag maar raak

Sluit het verhaal af met **vraag maar raak**. Kijk samen of er nog een vraag beantwoord kan worden van de vorige les. Heeft iemand thuis onderzoek gedaan? Reageer enthousiast als dit zo is.

Vraag of iemand een nieuwe vraag heeft na dit verhaal. Schrijf twee of drie vragen op en hang deze op in de klas.

Toelichting

Dia

Tip:

Leven er te veel vragen? Laat de leerlingen in hun groepje overleggen en één vraag uitkiezen. Drie vragen uitkiezen door middel van loting kan ook. Zijn er te weinig vragen? Geef het goede voorbeeld en schrijf twee vragen op.

Voorbeelden:

- Mag de gemeente alles alleen beslissen?
- Wie is de baas bij de gemeente?

Kern (35 min.)

Leerlingactiviteit 1: deel 1 'een schoolplein zonder ruzie' (5 min.)

1. Leg uit dat de klas gaat nadenken over hoe hun ideale schoolplein er uit zou moeten zien. Het moet een schoolplein zijn waar nooit ruzie is. Bij leerlingactiviteit 2 ontwerpen de leerlingen in groepjes hun ideale schoolplein. Ze mogen hiervoor alle materialen gebruiken uit de materialenbak. Ook krijgen ze een groot vel papier waarop ze mogen tekenen/plakken.
2. Vertel dat de leerlingen nu eerst gaan nadenken over wat zij graag zouden willen op hun schoolplein zonder ruzie. Als iemand iets weet, mag hij/zij opstaan en het zeggen. De volgende leerling mag gaan staan als de leerling weer zit. Er mag steeds één leerling iets zeggen. De leerlingen hoeven geen vinger op te steken. Alle ideeën zijn welkom. Het hoeft niet een bestaand iets te zijn, een regenboogvijver en trampolineweg mag ook.
3. Hoe zou je het schoolplein kunnen maken? De leerlingen kunnen denken aan: borden maken met de regels, speeltoestellen maken, tekening van het schoolplein maken, etc.

Tip:

Blijven alle leerlingen zitten? Begin zelf. Noem daarna steeds een naam van een leerling die mag opstaan en iets mag noemen.

Toelichting

Leerlingactiviteit 2: deel 2 'ons schoolplein zonder ruzie' (30 min.)

1. Laat de leerlingen samen overleggen over hun schoolplein zonder ruzie. Wat moet op dit schoolplein komen? Wat gaan ze maken en welke materialen hebben ze daarvoor nodig?
2. Deel de grote vellen papier uit en zorg dat ieder groepje genoeg kleurpotloden heeft.
3. Laat ieder groepje naar voren komen om materialen uit de materialenbak te komen halen.
4. De leerlingen hebben 15-20 minuten om hun schoolplein zonder ruzie te maken.
5. De leerlingen presenteren de ideale schoolpleinen aan de klas. Bespreek in ieder geval steeds de volgende vragen:
 - wat is er allemaal te zien op jullie schoolplein?
 - hoe zorgen jullie ervoor dat er geen ruzie is?

Dia

Afsluiting (15 min.)

Geef de ontwerpen een mooie, zichtbare plek in de klas.

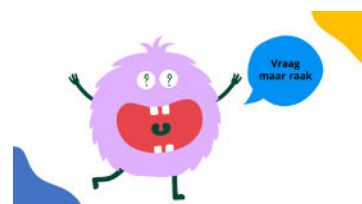
Stel de volgende vragen:

- Wie bepaalt wat er gebeurt in de buurt?
- Wat zijn de overeenkomsten tussen de bedachte schoolpleinen?
- Wat zijn verschillen?
- Hoe werd ervoor gezorgd dat er geen ruzie is?

Vraag maar raak

Sluit af met **vraag maar raak**. Kijk samen of alle vragen van de module al zijn beantwoord. Ga alle onderwerpen en vragen uit de module nog eens bij langs. Welke vragen zijn er nog? Kan daar nog antwoord op gevonden worden?

8

Les 8: bijlage 8

Toelichting

Verhaal 8: bezoek van de gemeente

Het is al half 9 geweest wanneer Sayid de school in komt rennen. Hij is te laat. De fiets van zijn moeder had een lekke band. Ze moesten daarom lopen. Als Sayid bijna bij het lokaal is, hoort hij zijn naam. "Sayid, wil je even hier komen?" Het is juf Marie. De directeur van de school. Nienke noemt haar altijd de baas van de school. "Oei", denkt Sayid, "nu krijg ik vast straf omdat ik te laat ben". Hij kent juf Marie niet zo goed. "Hoe komt het dat je te laat bent?" vraagt juf Marie. Ze klinkt helemaal niet boos. Sayid legt de situatie uit en de juf knikt. Ze begrijpt het. "Dat kan gebeuren Sayid. Het is niet erg. Ik heb je geroepen omdat de kinderen en de juf van groep 3 niet in de klas zijn. Ze zijn in de gymzaal. Er is namelijk bezoek. Bezoek van de gemeente." Sayid kijkt verbaasd. "De gemeente? Wat is dat?"

Dia

Juf Marie legt uit dat de gemeente allerlei dingen bepaalt in het dorp waar hij woont. En ook in de dorpen die dichtbij liggen. Ze bepalen bijvoorbeeld of er een nieuwe school, een nieuw zwembad of een nieuwe bioscoop gebouwd mag worden. Ook kiezen zij wanneer het zwembad open mag zijn. De meneer die vandaag op bezoek is, is hier omdat de school een nieuw schoolplein krijgt. Dat heeft de gemeente bepaald. Ze willen nu graag van de kinderen weten wat zij belangrijk vinden. Wat zouden zij graag op het schoolplein willen? De mening van Sayid, wat hij graag zou willen, is ook belangrijk volgens juf Marie. "Kom maar gauw mee, dan kun je ook vertellen wat je graag zou willen", zegt ze.

Toelichting

Sayid loopt de gymzaal binnen. Hij ziet dat niet alleen de kinderen uit groep 3, maar ook alle kinderen uit groep 4 op de bankjes zitten. Vooraan staat de meneer van de gemeente. Hij heeft een grijs pak aan. Hij kijkt een beetje serieus vindt Sayid. Dan ziet hij zijn juf. Ze wijst de plek aan waar Sayid kan zitten. Stil loopt hij naar de plek toe. "Nu weten jullie wat de gemeente doet en waarom ik hier ben", zegt de meneer. Sayid heeft de uitleg gemist, maar gelukkig had juf Marie het al uitgelegd. "Wat zouden jullie graag op jullie schoolplein willen?" vraagt hij. "Een tafeltennistafel!", roept een jongen uit groep 4. "Een buitenzwembad!", roept een meisje uit groep 3. Iedereen moet lachen. En zo worden er nog veel meer dingen genoemd, zoals trampolinepark, een nieuwe glijbaan, een stuk gras om op te voetballen een klimrek. "Komt er echt misschien een trampolinepark op het plein?" had Sayid gefluisterd tegen zijn juf. Zijn juf glimlacht en antwoord: "Helaas niet, maar misschien is dat voetbalveldje wel mogelijk".

Dia

Dan krijgt Nienke de beurt. "Wat zou jij graag willen?" vraagt de meneer van de gemeente. Nienke antwoordt "ik zou heel graag een schoolplein willen waar nooit ruzie is!". De meneer lacht "dat zou heel fijn zijn. Hoe zouden we daarvoor kunnen zorgen?" Er komen veel ideeën. Sayid ziet het wel zitten dat er overal borden worden geplaatst met afbeeldingen van wat wel en niet mag. Zo kent iedereen de regels. En Daan wil wel graag dat er gele en rode kaarten worden uitgedeeld als iemand zich niet aan de regels houdt. "Net als bij voetbal", zegt hij.

Dan is het alweer tijd om naar de klas te gaan. Sayid is erg benieuwd hoe het schoolplein eruit komt te zien. "Een voetbalveldje, dat zou wel heel gaaf zijn", denkt hij.